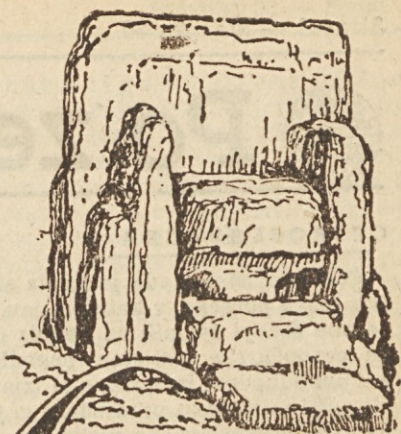

Koroška

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:
v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 2.— šilinga.
Posamezna številka 30 grošev.

kronika

Leto III.

Celovec, 18. julija 1947

Številka 30

Gospodarska konferenca v Parizu

Šestnajst evropskih držav se posvetuje

V soboto se je pričela v Parizu konferenca o ameriškem načrtu za pomoč Evropi. Za konferenco, ki se je udeležuje šestnajst držav, vlada v svetu veliko zanimanje ker pričakuje vse, da bo konferenca prinesla vsaj delno jasnost glede bodočnosti v Evropi kakor na vsem svetu.

Vseh šestnajst pri konferenci udeleženih držav je v skupnem izvršnem odboru, katerega naloga je, izdelati pregled o proizvodni zmoglosti in o potrebah za dobo štirih let. Ta pregled naj predložijo ameriški vladi pred 1. septembrom 1947. V štirih pododborih zgoraj omenjenega odbora se bodo bavili izvedenci s sledečimi vprašanji: o prehrani in poljedelstvu, o elektrifikaciji, o železarstvu, jeklarstvu in prevoznstvu.

V ta načrt bodo vključena tudi proizvodna sredstva in potrebe Nemčije. Konferenca ne bo povzročila nobenega vmešavanja v suverenost pri konferenci udeleženih držav in ne bo podvzela nobenih ukrepov, ki bi mogli vplivati na razvoj evropske trgovine. Pariška konferenca je sprejela v nedeljo poročilo delovnega odbora, ki prikazuje delovanje organizacije o samopomoči. Pri konferenci so ponovno izrecno izjavili, da imajo srednje in vzhodne evropske države, ki se zaradi ruskega pritiska konference trenutno ne udeležujejo, vrata še vedno odprta. Ta konferenca napreduje z naglico, katere pri sedanjih mednarodnih konferencah nismo bili vajeni. Trajalo je samo dva dni, da so sestavili »stroj za načrt o samopomoči«.

Delovni odbor je soglašal s sestavo sledečih odborov:

Izvršni odbor: Velika Britanija, Francija, Italija, Norveška in Holandska.

Odbor za prehrano in poljedelstvo: Danska, Francija, Grčija, Velika Britanija, Islandija, Irska, Italija in Holandska.

Odbor za železarstvo in jeklarstvo: Francija, Velika Britanija, Luksemburška, Norveška, Turčija.

Odbor za gospodarstvo energije: Avstrija, Belgija, Danska, Francija, Grčija, Velika Britanija, Italija, Švedska in Švica.

Odbor za prevoznstvo: Belgija, Francija, Velika Britanija, Norveška, Portugalska, Švica in Turčija.

S kakšnim zanimanjem sledi svet pariški konferenci, najbolj vidimo iz komentarjev britanskega in ameriškega tiska. Hitro delo, ki ga je opravila pariška konferenca v prvih dneh, ni ostalo brez vpliva na ameriški tisk. »New York Herald Tribune« pravi s svojim uvodnem članku: »Pariška konferenca, ki naj prinese okrevanje Evrope, je šla na delo s hitrostjo in brzino, ki sta bili redki pri zavoženih in brezplodnih zadnjih dveh letih in takoj v začetku povdarila, da se noče baviti s političnimi stvarmi in da daje ruski bloku možnost spremeniti svoje zadržanje.

Nasprotno pa je Kremelj to zadržanje dvakrat podčrtal. Njegova propaganda je napovedala konferenci vojno, med tem ko kaže trgovinska pogodba s Čehoslovako, ki hoče vzpostaviti gospodarske odnose med obema zavezniškima državama na najbolj široko podlago, da je Rusija spoznala, da ne more voditi te vojne samo s svojo propagando.

Če naj bo res, da smo dosegli končoveljavno razdelitev v dva sveta, Rusija ni dopustila dvoma, da je bila Sovjetska zveza tista, ki je to cepitev izzvala, da celo izsilila. Kaj izgubi Rusija s to potezo, je dovolj jasno. Ona se je izključila sama iz pogovorov zapadnih držav. Moskva nam je s tem prepustila vodstvo.

Pariški poročevalec londonskega radia poroča o mnenju posameznih odposlancev pri pariški konferenci. Izjavil je, da je to, kar se je zgodilo v zadnjem tednu v Moskvi in Pragi, pretreslo celo najbolj izkušene diplomate. V Parizu ne verjame noben človek, da bi ena sama država od onih

osmih, ki se konference ne udeležujejo, prostovoljno sklenila, da se te konference ne udeleži. V Parizu javno govorijo, da je prišlo v vladah do dolgih in močnih sporov, predno so se sporazumeli glede odpovedi povabila.

Poročevalec pravi nadalje: »Odposlanci menijo, da bo konferenca pomenila prej začetek obnove, kakor pa konec v nasprotju s tem, kar trdijo države, ki se konference ne udeležujejo. Odposlanci pravijo, da mora Nemčija priti do tega, da v polni meri prispeva k obnovi Evrope. Razdejanim državam bo vseeno, če se bo ta delež obnovi imenoval tako ali drugače. Kar zahtevajo, so doprinosi z nemške strani. O oživitvi nemške industrije so sledečega mnenja: Nemška industrija, ki je zaposlena z oskrbovanjem civilnega prebivalstva evropskih držav, ne more istočasno preskrbovati tudi kake nemške armade. Direktno nadzorstvo nad nemško industrijo ne zavisi od pariške konference, temveč od nadaljnega obstoja zavezniške edinosti v berlinski nadzorstveni komisiji.«

Ozadje nespোরazuma

Radi končoveljavnega odgovora Rusije v Parizu, kjer je ruski zunanji minister Molotov z dosedaj nenavadno silovitostjo zaprl »vrata proti Zahodu«, so se pojavila nova vprašanja. Če hočemo spoznati njihov pomen in si zamisliti morebitne rešitve, se moramo ozreti nazaj na položaj pred 27. junijem in na dramatični potek petdnevnih pogajanj.

V svojem govoru dne 5. junija je ameriški državni tajnik Marshall opomnil, naj se Evropa solidarno zedini za obojestransko pomoč, da bodo Združene države lahko organizirale svojo pomoč v posojilu Evropi. O kakšni »blanko-menici« deželam, ki jih je vojna prizadela, ni bilo govora. Sploh tukaj ni šlo za kakšen Marshallov načrt, temveč za elastičnejšo formulo Trumanove doktrine. Bevin in Bidault sta rumela ta migljaj ter se zedinila za primerno razlago. Povabila sta Rusijo, da se udeleži pogajanj o tej solidarni gospodarski pomoči. Molotov je presenečen pristal na to ter je določil datum konference, ki se naj bi bila vršila za zaprtimi vrati. Že po dveh dneh, 29. junija, je indiskretnost ruske agencije Tass prekinila molk. V neki navdahnjeni izjavi njenega pariškega dopisnika je Tass pojasnila, da so predlogi zahodnih sil za Rusijo nesprejemljivi. Rusija bo nasprotovala evropski gospodarski zvezi, vsaka država naj sama odloča o svojem obnovitvenem programu. Ne bo se tpeplo vmešavanja velesil v zadeve drugih držav, razen tega varuje sistem social-

nega načrtnega gospodarstva v Rusiji pred gospodarskimi krizami. Rusija želi samo ugotovitev potrebe in nato obseg ameriške pomoči v obliki dobav blaga in kreditov. Vključitev Nemčije pa ostro zavrača.

Napram temu je Bevin, ki ga je podpiral Bidault, predlagal vodilni in upravni odbor, ki naj bi sestavil gospodarski program vse Evrope za nadaljnja štiri leta. Bilanco o potrebah bi napravili šele, ko bi primerno ocenili kapaciteto lastnih pomožnih virov. Vključena naj bi bila tudi nemška industrijska moč.

Z drugimi besedami: Rusija akceptira le dolarje, ne pa obveze o samopomoči Marshallove formule, zahteva gotove prednosti in odklanja vsako evropsko gospodarsko solidarnost. Zahodne sile se zavzemajo za evropsko samopomožno organizacijo in pozdravljajo ameriško pomoč kot podporo in jamstvo svojega obnovitvenega programa. Lahko bi tudi rekli, da pričakuje Rusija samo denarno pomoč. Amerika pa ne misli na to, da bi tlačila reparacije v sod brez dna in izstavila vsakemu, ki potrebuje dolarje, menico. Ona zahteva natančnost, jasne in urejene razmere v Evropi, da bo svetovna trgovina zopet obnovljena; vse to z opreznim in strogim pogledom na politične težnje nekaterih evropskih držav.

Rusija je torej zapustila evropski solidarnostni organizem, ki se je dosedaj s težavo držal skupaj, vsaj na gospodarskem področju. Dnevi Londonske konference štirih vesil v novembu so škrti, še predno se je pričela. Gospodarska komisija Organizacije združenih narodov, ki je pričela s svojimi posvetovanji, ne more več nastopati kot mednarodni instrument najvišje stopnje, dokler ne bo zaceljen razkol med Z a p a d o m in V z h o d o m, ki je nastal v Parizu.

Če pa bo celotni vzhodni blok ostal izven pariške konference, se moramo vprašati, kako mislita Bevin in Bidault organizirati zahodno Evropo s svojimi pomanjkljivimi gospodarskimi ozemlji in kakšno stališče bo zavzela Amerika napram takšni delni rešitvi. Ideološko sigurno pozitivno, toda materijalno najbrž z nekakšnim obojavljanjem, kajti s tem ne bo rešen celotni problem, predvsem ne nemški, kajti preko Nemčije pelje črta, ki deli obe sferi. Socialisti vseh dežel bodo zaradi zadržanja

Opozorilo naročnikom

V tem tednu nekateri naročniki ne bodo prejeli »Koroške kronike«. — List smo ustavili tistim, ki še niso poravnali zaostale naročnine. Kot je razvidno iz opombe na zadnji strani (spodaj), je treba naročnino plačati vnaprej.

Prihodnji številki bomo priložili položnice. Naročnike prosimo, da plačajo po njih naročnino do 1. avgusta 1947.

Uprava.

Državljska vojna v Grčiji

Pod tem naslovom razpravlja ugledni britanski časopis »Times« v dolgem uvodnem članku o grškem notranjpolitičnem vprašanju.

List meni, da se vkljub obsežnim aretacijam in vkljub operacijam vladnih čet proti gverilcem niti najmanj ne da sklepati na skorajšnje končanje notranjega spora v Grčiji. Boji z gverilci bodo trajali do prihoda mrzlega letnega časa, torej do konca novembra. Iz tega razloga ni misliti na končanje državljanske vojne v Grčiji. Na podlagi teh dejstev bi morali politični činitelji v Grčiji poizkusiti čimprej priti do sporazuma.

Razširitev ameriške pomoči

Ameriški minister za trgovino Avrell Harriman piše v časopisu »News World«, da morajo Združene države dati takojšnjo pomoč vsem onim državam, ki niso deležne pomoči s strani Združenih narodov. To naj se ne zgodi samo iz človečanskih razlogov, temveč predstavlja taka akcija tudi dober zaslužek. Opozarja na svoje evropsko potovanje, je izjavil Harriman, da je nemški premog najvažnejši temelj za evropsko obnovo, razen tega bi bili s tem tudi rudarji deležni boljše prehrane.

Kašča se odpira

Prvotni sporazum med Nizozemsko in začasno indonezijsko vlado je bil sklenjen novembra meseca lanskega leta. Kaže, da bo prišlo zdaj do dokončnega sporazuma. Angloameriško posredovanje z izgledi na znatno dolarsko posojilo je ojačilo zmerne kroge na obeh straneh. Če bo prišlo do miru, se bodo posledice tega čutile daleč izven meja vzhodne Indije in Nizozemske. Kakor je rekel britanski minister za prehrano, John Strachey, so Indonezija, Java in Sumatra velika svetovna kašča. Vrata te kašče so se zaprla, ko je prišla japonska zasedba. Kaže, da se bodo sedaj zopet odprla in posledica tega bo, da bo svet lahko dobil velike količine sladkorja, čaja, olja in maščob. Ta živila utegnejo dobesedno spremeniti sedanji prehranjevalni položaj. Tako ponovno lahko vidimo, kako lahko mir in blaginja v zelo oddaljenih delih sveta neposredno vplivata na našo blaginjo.

Moskve primorani, da stopijo z Amerikanci vseh odtentkov v isto ladjo, če hočejo all ne. Smernica se ne glasi več levo ali desno, temveč Zahod ali Vzhod. Komunisti v Italiji in Franciji bodo prestavili svojo opozicijo zopet na zunanje politično polje okrog politike zahodnega bloka, katero Rusija viharno napada, čeprav jo je zahodu sama vsilila. Če je Molotov pred konferenco svaril pred gospodarsko politiko, ki so jo pričele zahodne sile, tedaj je svaril, čeprav zveni neverjetno, pred samim seboj; kajti ne Churchill, temveč on sam je pospešil nastanek zahodnega bloka. (National-Zeitung, Basel.)

Vzhodnoevropske gospodarske pogodbe

Medtem, ko se je sestalo v Parizu 16 držav, da sestavijo poročilo o mednarodni organizaciji za izvedbo Marshallovega načrta, napreduje vzhodnoevropski gospodarski blok hitreje, kakor so to v začetku mislili. Prvi izid je bil povratek čehoslovaškega ministrskega predsednika Clementa Gottwalda iz Moskve, odkoder je prinesel s seboj petletno trgovinsko pogodbo in obljubo, da bodo dobavili čehoslovaški 200 tisoč ton ruskih žitaric. Tudi Rusija in Bolgarija sta sklenili trgovinsko pogodbo glede 37 milijonov dolarjev. Tretje dejstvo je pogodba o izmenjavi blaga med Bolgarijo in Madžarsko, za katero je dala dovoljenje

Sovjetska zveza. Ta pogodba sega do višine 10 milijonov dolarjev. Nadalje se pogajata Romunija in Bolgarija o sklenitvi dvostranske trgovinske pogodbe. Končno je še ena pogodba in sicer sta švicarska gospodarska misija in sovjetska vojaška uprava v Nemčiji sklenili 2. julija trgovinsko pogodbo med Švico in rusko zasedbeno cono v Berlinu. — Ta dejstva vzbujajo med malimi državami, predvsem v skandinavskih državah, bojazen pred ruskimi represalijami in pred možnostjo, da bi vplivala ta dejstva na sklepe gospodarskih pogodb z državami, ki se Marshallovemu načrtu niso priključile.

Po zemeljski obli

ČESKOSLOVASKA

Češkoslovaška vlada je izdala skupno rusko-češko poročilo, v katerem javlja, da sta se obe državi zedinili za podpis dalekosežne gospodarske petletne pogodbe. Pred svojim odhodom iz Moskve je izjavil češkoslovaški ministrski predsednik g. Gottwald, da so češkoslovaško-ruska gospodarska pogajanja dosegla v utrjevanju evropskega gospodarstva velik napredek in da so politični izidi obiska češkoslovaškega odposlanstva v Moskvi utrdili mednarodne odnose med slovanskimi bratskimi narodi v okviru zavezništva vseh.

MADŽARSKA

Ob priliki nekega govora je svaril madžarski ministrski podpredsednik, g. Rakosi, glavni tajnik madžarske komunistične stranke, opozicijo, ki stoji pod vodstvom g. Suyoka, naj nikar ne poizkuša kršiti zakonov madžarske demokracije, ker se ji lahko zgodi, da bo z železno roko zatrta. Rakosi je trdil, da izvajajo takozvani reaktivni sabotažna dejanja in poizkušajo z organiziranimi skupinami požigati najvažnejše tovarne, skladišča in ladjedelnice, da bi s tem motili vladni načrt za obnovo. Oni poizkušajo preprečiti razvoj madžarske demokracije. Sulyok, ki je bil preje član stranke malih kmetovalcev in je ustanovil desničarsko usmerjeno stranko, je v zadnjih tednih ponovno kritiziral ukrepe levičarsko usmerjene madžarske vlade.

Madžarska poročevalna služba poroča, da izključuje volilni zakon demokratičnih madžarskih strank, katerega so sklenili preteklo soboto, vse člane desnega krila starega režima od volitev v parlament. Ta odločitev se nanaša po poročilu londonskega poročevalca tudi na voditelja desničarske stranke Sulyoka, ki je pred kratkim javno izjavil, da na Madžarskem ni svobode tiska.

ITALIJA

Italijanska vlada je pretekli četrtek pozvala kmete, naj oddajo svoje žito vladi, namesto da ga dajejo na razpolago verižnikom. Vlada je odobrila zakon, ki predvideva stroge kazni za tihotapstvo žita na vzhod proti Trstu in v jadranskih pristaniščih.

Edinice italijanske mornarice so zapustile pod poveljstvom admirala Brivomesija svoja pristanišča in odplule na poletno križarjenje v Sredozemskem morju. V teku tega križarjenja bodo imele tudi letalske in pomorske vaje. Kakor je znano, v mirovni pogodbi z Italijo niso prepovedali pomorskih vaj.

V Palermu je demonstriralo iz protesta zaradi visokih cen okrog 100 žen in otrok. Prišlo je do spopadov med policijo in demonstranti, pri čemer je bilo več žen ranjenih.

V pristanišču Genova je eksplodiral parnik »Vrisis«. Moštvo ni utrpelo nobenih izgub, ker je bilo za časa eksplozije na suhem. Kapitana so takoj aretirali. Eksplozija je povzročila skrita municija na parniku. Municijo so hoteli tihotapiti v pristanišča na Srednjem vzhodu. Parnik se je kril pod zastavo Paname.

VELIKA BRITANIJA

Pretekli teden sta se zaročila angleška prestolonaslednica, princesa Elizabeta in poročnik Filip Mountbatten. Oba sta iste starosti in prijatelja že iz mladih let. Dober znak je, da bo sklenjena rodbinska zveza med družino kraljice Ane in njenege soproga ter kraljice Viktorije in njenege soproga, ki sta obe srečno vladali. Ta poroka bo velike javne in postavne važnosti, ker pomeni nadaljevanje kraljevske linije in bodočnosti britanskih kraljestev. Elizabeto poznamo že iz njenih detinskih let. O Filipu Mountbattenu pa vemo seveda manj, toda to, kar vemo, je dobro. On je v sorodstvu s polovico kraljevskih družin v Evropi. Od šolskih let je kot častnik v britanski mornarici, v kateri se je zelo odlikoval. Po vzgoji, šoli in vrlinah je Britanec. Elizabeta in Filip stopata na svoje mesto med voditelji mlade generacije, ki rešuje svoje naloge po lastnem preudarku. Onadva bosta lahko veliko pripomogla, da bodo bodoča leta srečna in velika.

Po podatkih britanskega ministrstva za trgovino se britanske izvozne številke vedno večajo. Upajo, da bo dosegla izvozna množina za to leto 120% izvoza iz leta 1938. Posebno povečan bo predvidoma izvoz tekstilij, ki je zaostajal sedaj za predvojnimi izvozi.

V Londonu se je zbralo nad 1000 zastopnikov petnajstih držav k zdravstveni konferenci in h konferenci o tuberkulozi. Konferenca bo v glavnem posvečena imperiju, toda številni zastopniki drugih držav in vlad bodo govorili tudi o svojih posebnih razmerah. Zastopanih je nad trideset pokrajin imperija, svoje odposlance pa je poslalo 20 drugih narodov, Imperij pripisuje

veliko važnost vprašanjem industrijske zdravstvene zaščite, kar je razvidno iz velikega števila odposlancev industrijske in trgovske stroke. Med njimi niso le zdravniki in uradniki, ki se bavijo z zdravstveno oskrbo, marveč tudi industrijske bolničarke. Zastopane so trgovske in tehnične stroke, ladjedelske družbe, manufakture, kemična stroka, petrolejske tvrdke itd. Pri otvoritvi je pozdravila konferenco vojvodinja Kentska, ki je predsednica narodne protituberkulozne zveze. Ona je dala tudi pobudo za to konferenco.

EGIPT

Egiptska vlada se je obrnila na Varnostni svet Združenih narodov, da bi dosegla umik britanskih čet iz Egipta. Egipet zahteva: 1. takojšnji in brezpogojni umik britanskih čet iz Nilske doline in Sudana, 2. ukinitve angleške uprave nad Sudanom in vrnitev tega ozemlja Egiptu. Egiptski ministrski predsednik Nokraši paša bo mogoče osebno navzoč, ko bodo razpravljali o tej pritožbi v Lake Successu. V terek sta odpotovala v New York minister za vzgojo in senator Ahmed Ramzi Bey, da prisostvujeta debati v Varnostnem svetu.

NEMCIJA

V 26 mesecih po končani vojni so zavezniki izsledili 25 nemških podtalnih organizacij. V več slučajih je protišpijonaža izvedla s pomočjo težko oboroženih čet obsežne racije in aretirala na stotine zagriženih nacistov. Čeprav za pretežno večino slučajev ni bilo nobenih znakov o kakem osrednjem vodstvu podtalnega gibanja, označuje protišpijonažna služba to kot mogoče obstojajočo nevarnost tako za cilje zasedbe kakor tudi za osebno varnost v Nemčiji živečih zavezniških državljanov.

Uradnik vojaške vlade na Bavarskem je izjavil, da prihajajo na Bavarsko velike množice beguncev iz ruske zasedbene cone v Nemčiji. V zadnjih dveh mesecih je prekoračilo mejo 30.000 oseb. Po izjavi tega uradnika pravijo begunci, da bežijo iz ruske zasedbene cone, ker se hočejo umakniti prisilnemu delu. Za bavorske oblasti pomenijo ti ljudje resen problem, ker primanjkuje živeža in strehe za te ljudi.

V Berlinu je prispel ameriški minister za trgovino, Avrel Harriman v spremstvu ministra za poljedelstvo Andersona. Z generalom Clay-em bosta imela razgovore glede nemških gospodarskih vprašanj.

Ameriški vojaški guverner v Nemčiji, general Lucius D. Clay je sporočil, da bosta Velika Britanija in Združene države dali za moderniziranje premogovnikov v Porurju na razpolago 300 milijonov dolarjev.

SOVJETSKA ZVEZA

Sovjetska vlada je plačala vladi Združenih držav Amerike 4.170.000 dolarjev kot del obresti, dolžnih za datum prvega julija 1947 po sporazumu o najemu in posojilu.

JUGOSLAVIJA

V Beogradu se je končala v soboto razprava proti jugoslovanskim državljanom, katerim očita obtožnica sodelovanje s četniki in Združenimi državami proti Jugoslaviji. Glavni obtoženc, Pantelič, je bil obsojen na smrt z ustrelitvijo, ostali obtoženci pa na zaporne kazni od 8 mesecev do 16 let.

V Ljubljani se je pričela 10. t. m. razprava proti vojnemu zločincu Rainerju in njegovim pajdašem. Javni tožilec je vsakemu od obtožencev dokazal zločine, katerih ga obdolžujejo. Rainerju očita obtožnica, da je s pomočjo nacističnega aparata izvajal teroristične ukrepe proti slovenskemu narodu, izdaljal ukrepe za ponemčevanje, neutil bratomorno klanje in razbijal enotnost slovenskega naroda. Odredil je prepoved uporabe slovenske govorice, ukinil vse slovenske šole, preimenoval kraje, ponemčeval slovensko mladino in jo skušal vzgojiti v nemškem nacizmu ter sistematično ropal slovensko premoženje.

Obtoženi so:

1. Rainer dr. Friedrich, avstrijski državljan, v času okupacije Gauleiter NSDAP-a in državni namestnik za Koroško in šef civilne uprave za okupirano Gorenjsko ter vrhovni komisar v Jadranski obalni coni. 2. Glaser dr. Helmut, avstrijski državljan, dodeljen varnostni službi. 3. Kübler Ludwig, nemški državljan, general planinskih lovcev. 4. Hösslin von Hansa, nemški državljan, aktivni oficir — generalni poročnik. 5. Christl Heinrich, nemški državljan, aktivni oficir — polkovnik. 6. Fleckner Hans, nemški državljan, Oberstleutnant der Schutzpolizei. 7. Neubert Gunter, nemški državljan. 8. Vogt Josef, nemški državljan, v času okupacije SS-Sturmbannführer, vladni in kriminalni svetnik, KdS Bled in KdS Maribor. 9. Doujak dr. Hermann, avstrijski državljan, dr. prava in nekdanji

landrat, nemški upravni svetovalec, SS-Obersturmführer v splošni SS. 10. Hradetzky Franz, avstrijski državljan, v času okupacije je bil kreisleiter NSDAP-a in vodja izredne komande SS-Standarte Kurt Eggers, Kreisberichterabteilung. 11. Hochsteiner dr. Walter, avstrijski državljan, dr. juris in bivši okrožni vodja NSDAP-a za Gorenjsko. 12. Kuss Leon, avstrijski državljan, v času okupacije okrožni vodja v Kranju. 13. Gerlach Reinhold, nemški državljan, zadnja funkcija kriminalni sekretar. 14. Müller Franc, jugoslovanski državljan, organ gestapa.

MAROKO

V uradni izjavi glavnemu tajniku Združenih narodov, Tygve Lieu, je predložil Mahdi Bennouna zahtevo po neodvisnosti Maroka. Zahteva obsega 9 toč in sicer: 1. Sultan Sidi Mohamed V. vladar Maroka, je bil z orožjem prisiljen sprejeti reforme, katere je diktirala Francija marokanski vladi. 2. Imenovanje zastopnika domačega prebivalstva pri francoskem guvernerju je brez pomena, ker je podrejen tujim gospodarjem, ki imajo v vladi zadnjo besedo in so domačini oropani vsake pravice in odgovornosti. 3. Marokanci, ki so poklicani v marokansko vlado, so samo lutke, ki nimajo nobenih pravic. 4. Imenovanje velikega muftija El Mokrisa je prevvara, ker je bil v službi Francozov celih 36 let. 5. Šestdeset odstotkov maroškega proračuna porabijo za Francijo, da s tem obdržijo svojo fevdalno nadoblast. 6. Francija je imela 35 let možnost, da izpolni svojo dolžnost kot nosilec civilizacije; namesto tega je domačine zatirala. 7. Francoske reforme so samo propaganda, da bi skrili nadaljnje zatiranje Marokancev. 8. Ravnotako kakor Francozi, zatirajo tudi španci prebivalstvo Maroka. 9. Francoski general Juin je zopet podvel iste ukrepe, katere je uvedel svoj čas maršal Lyauttey. Zaključno je izjavil Bennouna, da morajo Maroko osvoboditi in se zato obrača na Združene narode.

JAPONSKA

V svojem političnem poročilu o Japonski pravi ameriški general Mc Artur, da je prehodna doba v odstranitvi slabih vplivov, katerim je bila Japonska podvržena v zadnjih letih, zaključena in da se dežela usmerja k miroljubni in konstruktivni bodočnosti. Japonska bi se brez zunanje nadzorstva ne mogla v teku enega stoletja več oborožiti za moderno vojno.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Vlada Združenih držav bo plačala 40 milijonov dolarjev kot odškodnino za ladje skandinavskih držav, ki so med vojno plule na račun Združenih držav. Predsednik ameriškega ministrstva za mornarico, ki potuje na krovu švedskega prekoatlantskega parnika »Gripsohn«, bo obiskal Dansko, Finsko in Norveško, kjer bo zbral zahteve po povračilu škode in izgube, ki so jih utrpeli te države med vojno. Norveške zahteve dosegajo 35 milj. dolarjev, Finska zahteva 5 milj. dolarjev in Danska istotako 5 milijonov dolarjev. Nekatera plačila so že izvršili, ostala pa upajo izplačati tekom šestih mesecev.

Od 16. do 18. septembra bo v Washingtonu konferenca strokovnjakov nad 50 držav, na kateri bodo razpravljali o vsem, kar je bilo do sedaj storjenega za doseg miru in svetovne varnosti. Proučevali bodo tudi metode za izvedbo načrtov v bližnji bodočnosti. Konferenca, ki bo prva po 10 letih, se bo udeležilo nad 500 statističnih strokovnjakov.

Predsednik Truman je zaprosil proizvajalce premoga in jekla, naj počakajo z zvišanjem cen, ki je postalo potrebno zaradi zvišanja mezd rudarjem toliko časa, da bo možno izvesti urejen pregled kalkulacije. Po pogovorih v spodnji zbornici bi znašale cene premoga sedaj en dolar več. Temu odgovarjajoče bi se zvišala tudi cena jekla. Truman poizkuša na vsak način zadržati zvišanje industrijskih cen, da ne bi znova povzročili sporov glede mezd in cen.

Zunanje ministrstvo je objavilo podpis ameriško-turške pogodbe v Ankaru. Po tej pogodbi dobi Turčija vojaško posojilo v višini 100 milijonov dolarjev, da more obvarovati svojo neodvisnost. S to pomočjo, katero je dovolil kongres, bodo turške oborožene sile zmogne braniti svobodo in neodvisnost države, da more s tem istočasno obstajati tudi ustaljenost njenega gospodarskega razvoja. Pogodba sta podpisala ameriški poslanik g. Wilson, ki istočasno nadzoruje načrt o pomoči, in turški zunanji minister Saka. Pogodbo se more odpravdati: 1. če zahteva to turška vlada, 2. če smatrat Varnostni svet ali glavna skupščina ZN to pomoč kot nepotrebno ali nezaželeno in 3. če odloči predsednik Združenih držav, da je odpoved v interesu Združenih držav Amerike.

Poslanska zbornica je sprejela prejšnji četrtek zakon predsednika Trumana, po katerem naj bi prišel na mesto predsednika, v slučaju, da ta umre, predsednik poslanske zbornice.

Minister za poljedelstvo, Anderson, je izjavil pri tiskovni konferenci da »krušna torba«
Združenih držav ni neizčrpna in pozval države, ki uvažajo žitarice, naj zberejo svojo letino in skrbno gospodarijo z njo. Rusija bo imela v tem letu presežek žitaric in bo lahko oskrbovala svoje sosedje. Iz tega razloga bodo odpadle pošiljke mednarodnega odbora za pomoč tem državam, ki bodo dobile odgovarjajočo pomoč od druge strani, ali pa imajo same dovolj dobro letino. Za Češkoslovaško zaradi tega ne predvidevajo nobenegauvoza, pa tudi Romunija se lahko sama preskrbuje. Vprašanje Poljske še ni rešeno in ravnotako vprašanje Jugoslavije. Agrarno vprašanje v Nemčiji je označil Anderson za nerešljivo. Ne izgleda, da bi se mogla angloameriška cona Nemčije sama prehraniti. Združene države upajo, da bodo mogle doseči tudi letos nadpovprečen izvoz 18,4 milijona ton, čeprav morejo sprejeti države, ki žitarice uvažajo, še enkrat toliko.

V Whitbyju (v kanadski pokrajini Ontario) se je sestel mednarodni misijonski svet in pričel s proučevanjem poročil šestih študijskih skupin, katere hočejo združiti v spomenice. Razpravljali bodo o sledečih nalogah: odnos krščanstva do komunizma, vprašanje verske svobode, odgovornost krščanske skupnosti napram narodnemu življenju, potreba duhovne obnove, šolanje krščanskih voditeljev po vsem svetu, problem rasne mržnje, vpliv inflacije na misijonsko delovanje in potreba po tem, da vse odnose družabnega življenja spravijo v soglasje s krščanstvom.

KITAJSKA

Statistični urad kitajskega notranjega ministrstva je objavil število prebivalstva na Kitajskem. Po tem poročilu ima Kitajska 461.006.285 prebivalcev, od teh je 240.485.555 moškega spola.

Kitajska vlada je zahtevala od Sovjetske zveze, naj se drži obljub rusko-kitajske pogodbe in izroči Dairen in Port Artur Kitajski. Razen tega vztraja kitajska vlada pri tem, da zasedejo obe pristaniški mesti kitajske čete, ker bo le na ta način mogoče obvarovati kitajske uradnike pred napadi.

Drobne novice

Sirija, Libanon in Irak so izjavili, da so pripravljene predložiti posebnemu odboru Združenih narodov svoje stališče glede palestinskega vprašanja.

Transjordanski kralj Abdulah namerava ustanoviti »Veliko Sirijo«, ki bi združila v sebi Transjordanijo, Sirijo in Palestino. Kralj Abdulah je objavil pred kratkim belo knjigo, ki vsebuje na stotine dokumentov, dokazujočih obljubo Velike Britanije njegovemu očetu med prvo svetovno vojno. Vlada Sirije s tem načrtom ne soglaša.

Britanski državni minister Hector Mc Neil je izjavil v spodnji zbornici, da britanska vlada ne odobrava ukrepov romunskih oblasti napram romunskim nastavljenem pri britanskih koncentracijskih taboriščih. Te nastavljenice obtožujejo romunske oblasti sabotažnih dejanj, malomarnosti in protidemokratskega vedenja. Te obtožbe pa niso dokazane.

12 članov poljske socialistične stranke je pričelo v Londonu študijsko konferenco o britanskem socializmu, ki bo trajala en teden. To je prva konferenca v vrsti konferenc, katere prireja mednarodni urad družbe fabijcev. Pri teh konferencah naj bi imeli pripadniki evropskih socialističnih strank možnost spoznati cilje in delo britanske delavske vlade. Med predavatelji je več članov britanskega parlamenta.

V soboto je bila v Tirani, v glavnem mestu Albanije velika parada. Albanija je ta dan praznovala štiriletni obstoj ljudske armade. Paradi so prisostvovali vodilni člani albanske vlade in vodje inozemskih poslaništev.

14. julija je praznovala Francija svoj narodni praznik v spomin na padeč bastilje 14. julija leta 1789. Vojaški paradi na Elizijskih poljih so prisostvovali razen članov francoske vlade tudi zunanji minister g. Bevin, italijanski zunanji minister Sforca, belgijski minister g. Spaak in drugi člani evropske gospodarske konference.

Kanadski minister za obnovo C. D. Howe je javil v spodnji zbornici, da bo dobilo dovoljenje za prihod v Kanado nadaljnjih 5000 beguncev iz evropskih taborišč za razseljene osebe. S tem je narastlo skupno število na 10.000 oseb.

Švedsko odposlanstvo pri pariški gospodarski konferenci se je posvetovalo z danskimi in norveškimi odposlanci glede skupne skandinavsko politike.

Iz mednarodnega slavarcja

Včasih, ko čitamo časopise, se nam zgodi, da tega ali onega pojma ali besede, ki se pojavlja v političnih poročilih, še ne poznamo prav dobro, čeprav nanj večkrat naletimo. Tako n. pr. vemo, kje je Iran, da je tam petrolej, včasih tudi nemiri in da obstojajo neke pogodbe, več pa ne vemo. Ali pa naletimo na besede, kakor: carinska zveza, sankcije, haška konvencija itd., besede, ki smo jih že stokrat slišali, a ne moremo prav orisati njihovega pomena.

Zato smo sklenili, da vam prinesemo takorekoč kot izvleček iz »mednarodnega slovarja« vse najvažnejše pojme s kratko razlago, bodisi, da so to pogodbe, sporazumi, ustanove, posamezni diplomatski izrazi ali drugo in upamo, da bomo s tem ustregli našim bralcem.

*

A. B. C. dežele. — Tako imenujemo vodilne dežele Južne Amerike: Argentino, Brazilijo in Chile.

Ameriško posojilo Veliki Britaniji. — Ob koncu vojne leta 1945. se je znašla Velika Britanija v težkem finančnem položaju. V teku vojne je bila dejansko porabila vse, kar je imela vložena v inozemstvu in poleg tega vse svoje rezerve zlata in tuje valute. Izvozna (eksporna) trgovina, od katere v visoki meri zavisi življenjski standard angleškega ljudstva, se je morala umakniti vojaškim zahtevam. Po prvih dveh letih vojne so severnoameriške Združene države po sporazumu prevzele plačilo vseh britanskih stroškov v inozemstvu. S koncem vojne pa je to posojilo prenehalo in Velika Britanija ni imela sredstev za nakup potrebnega uvoznega blaga, vključno s surovinami, s katerimi bi lahko izvršila obnovo in ustvarila nov izvozni material. Po cenitvah je stala vojna Veliko Britanijo 10 milijard 700 milijonov funtov šterlingov v tujem kapitalu. V tej vsoti ni vstet domači kapital in stroški proizvodnje. Od tega denarja je ob koncu vojne ostalo Angliji 1 milijarda 500 milijonov funtov šterlingov kot stroški za obnovo, obenem pa naj bi si s tem denarjem zopet ustvarila svoj bivši položaj na mednarodnih trgih.

Po vojni je bilo torej nujno treba novega posojila in po dolgih pogajanjih z Združenimi državami in debatah v ameriškem Kongresu je bila pogodba med vladama Združenih držav in Velike Britanije podpisana 6. decembra 1945. Po tem sporazumu so Združene države stavile Angliji na razpolago vsoto 4 milijard 400 milijonov dolarjev (1 milijard 100 milijonov funtov šterlingov). Posojilo naj bo povrnjeno do konca leta 2001. Združene države naj dobé dvoodstotne obresti, vendar naj bi se začelo s plačevanjem obresti in povračilom posojila šele leta 1952. Vsota, ki jo bo morala Velika Britanija po letu 1951. letno odplačevati kot povračilo, presega višino vrednosti predvojne izvoza angleškega blaga v Združene države. Z ozirom na to dejstvo so vključili v pogodbo določilo, ki olajša odplačevanje obresti. Velika Britanija se

je morala obvezati še, da bo izpolnila še celo vrsto pogojev finančnega in trgovskega značaja. Pogodba za ameriško posojilo je bila v obeh zbornicah britanskega parlamenta sprejeta z veliko večino glasov, čeprav bi bil vsak od poslancev raje glasoval proti njej. Toda drugega izhoda ni bilo, če so hoteli dati angleškemu državljanu možnost za življenje brez lakote.

Angleško-ruska pogodba. — Dne 12. julija 1941 sta sklenili Velika Britanija in Sovjetska zveza pogodbo za skupno delovanje v vojni proti Nemčiji. Obe državi sta se obvezali, da bosta druga drugo podpirali z vsako možno pomočjo v

vojni proti Hitlerjevi Nemčiji in da ne bosta sklenili miru z njo, razen po medsebojnem sporazumu med obema zaveznicama. Dne 26. maja 1942 je bila podpisana nadaljnja zavezniška pogodba, ki ni samo utrdila prve, temveč je še obvezala obe državi, da po končani vojni delujeta skupno za vzpostavitev varnosti in za gospodarsko obnovo v Evropi. S tem bi upoštevali interese Združenih narodov. Nadalje sta se obe državi obvezali tudi, da bosta delali po načelih, ki prepovedujejo stremljenje po razširitvi lastnega ozemlja (teritorija) in vmešavanje v notranje zadeve drugih dežel. Razen tega sta Velika Britanija in Rusija dolžni, da si med seboj nudita takojšnjo vojaško ali drugo pomoč ali podporo v slučaju, da bi v povojni dobi prišlo do sovražnosti s strani Nemčije ali ene njenih satelitskih držav v Evropi napram Sovjetski zvezi ali Veliki Britaniji.

Postna znamka v toku casa

Do leta 1898 najdemo med poštnimi znamkami vseh držav komaj eno, ki bi predstavljala kaj drugega kakor sliko vsakokratnega monarha, ali državnih simbolov poleg označitve države in cene. Leta 1898 so izdale Združene države spominsko serijo znamk v spomin, ko je Kolumb odkril Ameriko. To je bil rojstni dan posebnih poštnih znamk.

Pred tem časom so izdajali poštno znamke samo v slučaju, če se je spremenila cena ali zaradi drugih upravnih-tehničnih razlogov. Filatelija je postala velika moda. Poštne direkcije so hitro opazile, da se jim nudi s tem odlični zaslužek in so uporabljale vsako priliko sto in tisoletnih jubilejev slavni mož in podobno za izdajanje novih serij. V splošnem lahko rečemo da ima država, čim manjša je, tem večje in tem bolj pisane poštno znamke.

Tako n. pr. je izdala republika San Marino eno največjih serij letalske zračne pošte, čeprav iz te dežele, ki obsega le majhno italijansko gorsko mesto, ne gre kaj preveč poštnih pošiljk po zraku. Neka spominska serija iz Ekvadorja spominja zelo na raznobarne etikete vrst cenjenih cigar. V novjšem času je postalo moderno slikati pomembne osebnosti na poštno znamke. Pred kratkim je izšla v Romuniji zelo lepo izdelana spominska serija, ki prikazuje slike Marxa, Lenina in Engelsa z napisom: Proletarci vseh dežel, združite se! Sovjetska zveza je kmalu spoznala propagandistični pomen poštnih znamk in v kratkem razdobju izdala veliko število serij. Tako je izšla že leta 1932 serija s sliko Marxa, med tem ko so v spominu Leninu izdali v letih 1944 in 1945 dve seriji, ki prikazujeta velikega državnika enkrat v različnih starostnih dobah, drugič pa ob različnih prilikah. Razen tega so izšle v Sovjetski zvezi številne serije, ki kažejo slavne skladatelje, pesnike, znanstvenike, narodne junake, polarne raziskovalce in generale.

Avstrijske spominske serije, katere so občudovali zaradi krasne izdelave po vsem svetu, še danes niso zapadle pozabljenju. Velik razmah filatelije in množica novih izdaj poštnih znamk je povzročilo, da skoraj ni stvari, ki bi ne bila naslikana na

poštnih znamkah. Samo eno področje javnega življenja se do sedaj na polju filatelije še ni pojavilo — zasebna reklama. Toda v tem primeru se že kažejo znaki bodočega razvoja: poštna znamka republike Kuba kaže eno izmed najbolj znanih havanskih cigar in druga iz Guatemale prinaša na obeh straneh kipa, ki je iz dobe vladarja Maja v španščini in angleščini napis: Kava iz Guatemale je najboljša kava na svetu. Danska pozna znamke z reklamnimi priveskami.

NAMAKANJE IRAKA

Kakor je Egipt dar Nila, tako je Irak dar Eufrata in Tigrisa. Obe reki prihajata od severa ter namakata skoraj ves Irak v vseh njegovih zemljepisnih mejah. V Iraku je z namakanjem možno spremeniti nadaljnjih 15 milijonov akrov (angl. ploskovna mera) neplodne zemlje v plodovito zemljo, med tem ko znaša prebivalstvo Iraka le eno četrtno egiptovskega prebivalstva. tej močnosti so dovedle Irance ter britanske svetovalce do novega načrta. Po tem načrtu skušajo povečati obseg obdelane zemlje za eno tretjino ter dobiti oblast nad sezonskimi poplavlami obeh velikih rek. Načrt ima dva dela. Vdor pri jezeru Habanija bodo uporabili kot rezervoar, v katerega bodo zajeli vode iz Eufrata, na skrajnem severovzhodnem delu države pa so še v teku dela za podoben rezervoar, v katerega bodo zajeli vodo iz Tigrisa. Iranci že pripravljajo načrte za namakanje novih področij, ki bo prineslo v državo velike spremembe. Zaradi posebnega značaja zemlje pa mora biti postopek pri namakanju znanstveno izveden, kajti sicer bi namakanje prineslo več škode kakor koristi.

Irak je razmeroma revna država. Čeprav pridelek petroleja narašča in bo še naraščal, vendar potrebuje Irak finančno pomoč v obliki posojila od mednarodne banke, da bo mogel kriti stroške za izvedbo svojih načrtov. Za izvedbo teh načrtov pa je potrebno tudi tehnično znanje. Iraški ministrski predsednik je dovolil posebne ugodnosti za tuje tehnične svetovalce, ki bodo sodelovali pri izvajanju vseh omenjenih načrtov.

Iz našega slovstva

17.

S pesmijo je pričel Levstik kaj kmalu. Kot četrtošolec je priobčil v »Sloveniji« prvo pesem »Želje«. Sledile so ji: Vile, Opomin k veselju, Na grobu Prešerna in še mnoge druge. V njih pesnik šele išče svojo lastno podobo, zato je viden vpliv Prešerna, Vodnika in Goetheja. Vkljub temu pa pesmi že kažejo realista. V peti šoli se je poskusil tudi v dramatik in je napisal dva prizora, ki se pa nista ohranila.

Po osmi šoli je zbral svoje najboljše pesmi in jih prodal Blazniku. Ker ni mogel ne na univerzo niti v bogoslovje, je stopil v nemški viteški red in odšel v semenišče v Olomuc. Tu mu ni ugajalo in zelo se mu je tožilo po Sloveniji. Vendar so imela tudi ta leta za njegov razvoj velik pomen. Naučil se je češčine in se lotil prevajanja Hankovega Kraljedvorskega rokopa. Njegove pesmi, ki so izšle leta 1854 v Ljubljani, so vzbudile veliko zanimanje zlasti med dijaško mladino. Mnogim profesorjem in zlasti duhovnikom so se zdele pohujšljive. Dosegli so, da jih je ravnatelj dijakom zaplenil, Blaznika pa so prisilili, da je se neprodane izvode vzel iz prometa. Izvod »Pesmi« je poslal profesor Globočnik s svojimi opazkami ravnatelju olomuškega bogoslovja. Ta je zahteval, da jih pesnik prekličie. Levstik tega ni hotel, zato je moral januarja 1855. leta zapustiti bogoslovje.

V Levstikovih »Pesmih« se že lepo razodeva njegova pesniška osebnost. Odlikuje jih zdrav realizem Levstika, ki pozna kmečko življenje in kmečko dušo do potankosti. Slabši je Levstik v ljubezenskih pesmih, ker so nastale večidel ob branju in ne ob doživetjih. Njegove puščice in zlasti »Ježa na Parnas« so preveč papirnate, zato niso imele pravega učinka.

Iz Olomuca je odšel Levstik na Dunaj, kjer je poslušal Miklošičeva predavanja in mnogo občeval z Vukom Karadžičem.

Ko ni mogel na Dunaju več vzdržati, se je napotil peš preko Gradca v domovino. Počitnice je preživel doma in študiral Shakespearea, Goetheja, Prešerna in Vuka Karadžiča. V tem času je naredil prve osnutke povesti »Martina Krpana«.

V jeseni istega leta je odšel za domačega učitelja na grad Turn pri Sv. Križu na Dolenjskem. Tu je doživel prvo globoko ljubezen z Zidarjevo Tono iz Moravč. Poročiti se ni mogel, ker ni imel sredstev. Ljubezen mu je znova poživila pesniško moč in tako so nastale otožne, a neposredne »Tonine pesmi«. V tem času je ustvaril tudi nekaj izredno lepih balad in romanc: »Ubežni kralj«, »Srečni mrak«.

Leta 1858. je nastal njegov temeljni spis v prozi »Napake slovenskega pisanja«, kateremu sta se pridružila še: »Potovanje od Litijske do Čateža« in »Martin Krpan z Vrha«.

S »Potovanjem« je pokazal Levstik pisateljem predvsem snov, ki jo naj pri pisanju uporabljajo. Zahteva predvsem pisanje v domači besedi, v domačih mislih, na podlagi domačega življenja. V »Napakah« pa je razložil, kako naj pisatelj pišejo in kakšen naj bo jezik, da bo ljudstvo z zanimanjem bralo. Ob koncu svojega sestavka je postavil zahtevo po pravični kritiki, brez katere ni mogoč noben napredek.

Aprila leta 1858. so Levstiku odpovedali službo domačega učitelja. Najprej se je zatekel domov v Retje, v jeseni pa se je preselil na grad Kalc k pesniku Miroslavu Vilharju. Tu je poučeval štiri Vilharjeve otroke in študiral jezikoslovje. Mnogo časa so mu vzele Vilharjeve pesmi, ki jih je pilil in popraviljal.

Ker ni bilo upanja v izboljšanje gmotnih razmer, je sprejel uredništvo Vilharjevega lista »Naprej« (februarja 1863.). Levstik se je preselil v Ljubljano in se ves posvetil časopisu. Pisal ga je večinoma sam, zato se odlikuje po lepi slovenščini. V časopisu je pričel objavljati tudi »Desetega brata«. Zaradi člankov »Kaj se nekaterim zdi ravnopravnost« in »Misli o sedanjih mednarodnih mejah« je bil list ustavljen. Levstik je bil zopet brez

Arabska liga. — Do leta 1923. so bile vse arabske dežele v Aziji razen Adena in nekaterih malih britanskih protektoratov, del otomanskega imperija in politično med sebojno tesno povezane. Po pogodbi v Lausanne je ta zveza držav razpadla. Deloma so bile sedaj uvrščene pod britanske mandate, deloma pod francoske, deloma pa so ostale neodvisne. Odslej so te posamezne dežele strogo ločili drugo od druge in njihovi medsebojni odnosi so bili kakor odnosi do tujih držav. Ta umetna ločitev pa nikoli ni bila v soglasju z željami Arabcev. Oni iz Sirije in Palestine so se smatrali kot en narod, ki je bil povezan z Arabci v Transjordaniji in Libanonu in tesno v sorodu z iraškimi Arabci. Gibanje za politično osvoboditev Arabcev je nastalo že sredi 19. stoletja s središčem v Damasku in Beirutu in s pomožnimi središči v Palestini in Iraku.

To gibanje je imelo v toliko uspeh, da je bilo osnovanih nekaj arabskih držav, vendar pa je bila večina od njih še vedno pod evropskim nadzorstvom. Panarabska liga (zveza) je stremela za tem, da osvobodí vsa ta ljudstva in celo za tem, da se povrne notranja zveza med Arabci v Aziji in Severni Afriki, kakor je bilo v velikih dneh arabskega imperija.

Bolj realno je bilo stremenje po veliki arabski ali zapadnoazijski državi federalnega značaja, kakor so ga zasledovali arabski nacionalisti pred prvo svetovno vojno. Po prvi svetovni vojni je to gibanje zopet oživele. Leta 1935. so sirijski narodnjaki prisilili Ibn Sauda iz Saudi-Arabije, da je sprejel vodstvo nad vsemi arabskimi ljudstvi. Leta 1938. se je iz izvršil v Kairu zelo važen in vpliven pan-arabski kongres.

Vzporedno z gibanjem za arabsko federacijo je šlo gibanje za arabsko unijo, ki je do gotove mere izpodrinila federalno gibanje. Stremenje pripadnikov unije gre za manj tesno povezan sestav arabskih držav, ki naj bi jih na široko zajel. Septembra 1944. so se sestali v Aleksandriji ministrski predsednik Iraka, Sirije, Libanona in Transjordana ter predstavniki vlad Saudi-Arabije, Jemena in palestinskih Arabcev. Pod predsedstvom egiptovskega ministrskega predsednika so razpravljali o možnostih ožjega sodelovanja in širšega kongresa. V večini točk so dosegli sporazum in podpisali so protokol, ki je vključeval člen za osnovanje lige arabskih dežel, ki naj bi izvajala sporazume in pogodbe med članskimi državami, organizirala redne sestanke za utrditev odnosov in vzporeditev političnih programov teh dežel, z namenom, da si s tem medsebojnim sodelovanjem zagotovijo neodvisnost in suverenost pred kakršnimkoli napadom. Liga arabskih dežel naj bi se ravnala po glavnih interesih arabskih dežel.

Arabska liga je bilo uradno osnovana 22. marca 1945. Njeni člani so: Egipt, Saudi-Arabija, Transjordanija, Sirija, Libanon, Jemen in Irak. Za Palestino so določili arabskega predstavnika, dokler ne bi postala neodvisna. Ravno tako lahko pristopijo zvezi vse druge države, kadar bodo neodvisne. Namen Arabske lige je utrditev prijateljstva med njenimi članskimi državami, vzporeditev njihove politike in čuvanje njihove neodvisnosti.

Do leta 1865. je opravljal različne službe, ki pa mu niso nudile miru in časa za delo. Decembra 1865. je prevzel urejevanje Wolfovega nemško-slovenskega slovarja. To delo je bilo Levstiku zelo všeč. Levstikovo delo pri slovarju je le počasi napredovalo, ker si je Levstik zamislil slovar preveč na široko. Prišel je v spor s škofom Vidmarjem in končno leta 1868. izgubil službo. S hvaležnostjo je sprejel Stritarjevo povabilo, naj mu pomaga pri novoustanovljenem »Zvonu«. Marca 1870. leta je odšel na Dunaj, kjer je že naslednji mesec izdal prvo številko svojega humorističnega lista »Pavliha«. V tem listu je ostro obračunal v vsemi svojimi nasprotniki, predvsem Staroslovenci. Zaradi napada na voditelja Mladoslavencev, ki se je v času volitev spraval s stariji, je doživel Levstik oster napad v »Slovenskem Narod«. Zaradi množičnega odpada naročnikov je moral »Pavliha« s sedmo številko prenehati.

Leta 1872. je dobil Levstik službo skriptorja licejske knjižnice v Ljubljani. S to službo je končno dobil stalno mesto in delo, za katero je bil usposobljen. Ves se je posvetil knjižnici in mladinskemu pesništvu; sodelovati je pričel v »Vrtcu«.

Zaradi naporega dela in brezbriznosti za zdravje je leta 1885. nevarno zbolel. Mnogi so se bali, da se mu bo omračil um. Zadnja leta je preživel v hudih duševnih mukah.

Levstik je bil velikan svoje dobe. Ustvaril je nekaj najlepših čustvenih, razpoloženskih in miselnih pesmi, ki so zbudile pri mladini tako navdušenje, kakršnega je bil deležen redkokateri slovenski pesnik.

V pripovedništvu pomenja njegov »Krpan« novo dobo v slovenskem slovstvu. Kot literarni in politični kritik se je bojeval za resnico, pravico in poštenost. Pri tem je bil brezobziren in neupogljiv. Ni ga bilo področja, katerega se Levstik ne bi lotil. Zal zaradi stalnega boja za vsakdanji kruh ni dokončal nobenega začetih del.

*

Posebno mesto zavzemajo v slovenski literaturi takomenovani V a j e v c i. (Dalje prihodnjic.)

Disana poljana

Zemlja ga je pritegnila ...

Moralo je biti že pozno v noči, prvi petelin so se že bili oglasili, ko se je Borina na postelji naglo zdrnil, kakor da se je zbudil; mesec se je ravno uprl v okna in zalil njih in njegovo lice s svojo srebrno bleščobo.

Sedel je pokonci, kimal z glavo in se davil, kakor da hoče nekaj povedati, pa mu je v grlu samo nekaj zaklokotalo.

Tako je sedel precej dolgo, se brez prave zavesti ogledoval in včasih lovil s prsti po luči, kakor bi hotel v pest zajeti bleščo reko mesečnih žarkov, ki so mu je mali pogled.

»Dan se dela... čas bo...« — je nazadnje zamrmral in zlezal s postelje.

Pogledal je skozi okno in, kakor da se je zbudil iz težkega spanca, se mu je zdelo, da je že visok dan, da je zaspal, da ga čakajo neka nujna opravila...

»Čas je vstati... čas...« — je ponavljal, se parkrat pokrižal, začel očenaš, obenem pa iskal obleko in škornje, kjer so navadno stali; toda ker ni našel ničesar, je na vse skupaj pozabil in samo v praznem zraku lovil z rokami; očenaš se mu je trgjal, jecjal je samo še posamezne besede brez zveze in zvoka.

Obenem so se mu v glavi pomešali spomini na neka dela, davne dogodke, nekaki odsevi vsega tega, kar se je ves čas boleznijo godilo okoli njega; vse to ga je prešinjalo v bežnih pramenih, bledih spominih, zastrtih stremljenjih, prešinjalo kakor grude na njivi, se sedaj naglo budilo, motalo v glavi in sililo na svet, da je zdaj pa zdaj segel za čim, toda še preden je mogel zgrabiti, se mu je razdrobilo v spominu kakor trhla preja in duša mu je trepetala kakor plamen, ki mu zmanjkuje reje.

Sedaj je vedel samo toliko, kolikor se more ob prvi spomladi sanjati posušenemu drevesu, da je čas zbuditi se iz zimskega spanja, čas pognati nabrekli sokove, z viharji zašumeti svatovsko pesem življenja, pa ne vé, da je prazen ves njegov napor...

Tako mu je pri vsem, karkoli je začel, šlo kakor konju na svobodi po letih, ki jih je prehodil v mlinu, da zna iz navade hoditi samo v krogu.

Matej je odprl okno in pogledal ven, nato je pogledal v kamro, dolgo nekaj razmišljal, pogrebel po ognjišču in nato, kakor je bil, bos in v srajci, odšel na dvorišče.

Vrata so bila odprta, vežo je zalivala mesečina; pred pragom je spal Lapa, zvit v klopčič, toda ob korakih se je zbudil, zarenčal in stopil za gospodarjem, ko ga je spoznal.

Matej je postal pred hišo, se čehljal za ušesi in se trudil domisliti, kakšno nujno delo ga čaka...

Pes mu je veselo skakal na prsa, zato ga je po stari navadi ljubeznivo pogladil, pri tem pa se zaskrblo oziral na vse strani.

Bilo je svetlo kakor za dne; mesec je stal že nad kočjo, da so šle modre sence z belih sten, voda v ribnikih je bleščala ko zrcalo, vas je ležala v globokem molku, ki so ga motili samo posamezni ptiči, ki so se oglašali po grmovju.

Naglo mu je nekaj šinilo v glavo; hitro je odšel proti hlevu; kjer je našel vsa vrata odprta in hlapce speče pod stenami gumna; pogledal je v hlev, potrepjal konje, da so začeli prskati, potem stopil h kravam, ki so vse ležale lepo v vrsti, da so se jim hrbti videli v mesečini; izpod šupe je hotel potegniti voz, že je celo zagrabil za oje, toda ko je zagledal pri svinjaku svetli plug, je pohitel k njemu, a je popolnoma pozabil, še preden je prišel do njega.

Ustavil se je na sredi dvorišča in se obračal na vse strani, ker se mu je zdelo, da ga nekdo od nekod kliče.

Pred njim se je dvigala visoka studenčeva vaga in metala dolgo senco po tleh.

»Kaj je?« je vprašal in čakal odgovora.

Drevje, vse polno mesečine, se mu je postavilo na pot, zdelo se je, da srebrno listje nekaj tiho šepeta.

»Kdo me kliče?« je razmišljal in se dotaknil dreves.

Lapa, ki je hodil tik ob njem, je nekaj zavcnil, da se je ustavljal, globoko vzdihnil in veselo dejal:

»Res, psiček, sejati bo treba...«

Toda takoj je tudi to pozabil; vse se mu je v spominu razlezlo kakor suh pesek v pesti, samo vedno novi spomini so ga gnali vedno nekam naprej; motal se je v te blodnje kakor vreteno v nit, vedno utekajoče, toda vedno na enem mestu.

»Da, da... sejati je čas...« je zopet rekel in krepko krenil okoli skednja med plotove, ki so vodili na polje, in naletel

na ono nesrečno kopico, ki jo je zažgal še pozimi in ki je bila sedaj že spet postavljena.

Najprej je hotel mimo, toda bliskoma je odskočil, nekaj se mu je za trenutek posvetilo, kakor blisk ga je vrglo v preteklost, iz plotu je izdril kolec, ga zagrabil z obema rokama kakor vile in se z divjim obrazom pognal proti stečbrom, pripravljen biti in ubijati, toda še preden je kaj zadel, mu je kolec padel iz rok.

Za kopico, ob cesti in poleg krompirišča se je vlekla dolga leha zoranih ogonov, pred katerimi se je ustavil in jih ogledoval z zamišljenimi očmi.

Mesec je stal že na polovici neba, zemlja je sinela pod zamegleno mesečino, bila vsa posuta z bleščajočo roso in nekako tiha in zamišljena.

Neprodorna tišina je ležala na poljih, meglena daljava je vezala zemljo in nebo, z lok so se plazile bele megle in se vlekle nad žitom kakor preja, zavijajoč ga v topel, vlažen kolut.

Visoke, zelenkaste stene rži so se sklanjale nad zemljo nad mejo pod težo klastov, ki so kimali kakor rjavi kljuni piščancev, pšenica je šla v stebila in stala ponosno, s črnkastimi, bleščajočimi listi, oves in ječmen, komaj razvita, sta zelenela kakor loka v sinjem pajčolanu megle in mesečine.

Petelini so že drugi odpeli, noč je bila pozna, polja, pogreznjena v globok spanec počivanja, so tiho sopla s spomini dnevnih opravkov in skrbi — kakor diha mati, ko leže ob otroke, ki zaupljivo počivajo v njenem naročju.

Borina je pokleknil ob ogonu in začel v nastavljeno srajo nabirati prsti kakor žito za setev v sejalniki, dokler ni nagrabil toliko, da je komaj vstal; prekrizal se je, zamahnil za poskus in začel sejati...

Sklonil se je pod težo in šel počasi, korak za korakom, ter z blagoslovljajočim, okroglim zamahom sejati prst po ogonih.

Lapa je hodil za njim; če se je vzdignil pred njim kak preplašen ptič, ga je nekaj

časa preganjal, nato pa se je zopet vrnil v službo k gospodarju.

Borina pa je strmel predse, v ves ta čarobni svet pomladne noči, šel po ogonih tiho kakor prikazen, ki blagoslovlja vsako grudo, vsako steblo, in sejati — sejati naprej, neutrudno.

Opotekel se je ob grudah, motal po brazdah, včasih celo padel, toda o vsem tem ni vedel nič, ni čutil nič drugega ko tiho, neizprosno silo, da mora sejati.

Sel je do konca njiv in ko je njegov roki zmanjkalo prsti, je nastregel nove in sejati in se obračal, kjer so mu pot zaprli kupa kamenja ali bodoče grmovje.

Pozneje, ko se je noč že hitreje redčila, ko so zvezde obledele in petelini začeli prepevati svetu, je začel bolj počasi delati, postajal je bolj pogosto, pozabil nagrebsti nove prsti in sejati iz prazne roke — kakor da seje sebe samega prav do ostanka na pradedovska polja, vse svoje preživle dni, vse svoje človeško življenje, ki ga je bil dobil in sedaj vračal tem svetim njivam in večnemu Bogu.

V tem poslednjem trenutku njegovega življenja se je zgodilo nekaj čudovitega: nebo je osivelo kakor pogrebni prt, mesec je zatonil, vse luči so ugasnile, da je ves svet na naglem kakor oslepel in utonil v mračnih čarobnih vrtincih; zdelo se je, da je od nekod vstalo nekaj popolnoma nerazumljivega in šlo skozi mrakove s težkimi koraki, da se je zemlja zibala pod njimi.

Zategel, zlovešč šum se je vzdignil od gozdov.

Osamela drevesa so se stresla, dež vlega listja je zaškrobotal v klasje, žita in trave so zašumele, iz nizkih trepetajočih polj pa je vstal tih, zaskrbljen, stokajoč klic:

»Gospodar! Gospodar!«

Zeleno listje ječmena se je treslo kakor v joku in se z vročimi poljubi stiskalo k njegovim utrujenim nogam.

— Gospodar! — so stokala žita, ki so mu zastavljala pot in otrsala bisere solz. Nekaki ptiči so se žalostno oglasili. Nad glavo mu je zajčal veter. Megle so ga ovijale v mokro prejo, glas pa je vedno bolj rastlel in od vseh strani je neprerogano, stokaje donelo:

»Gospodar! Gospodar!«

Nazadnje je prišluhnil, se ogledal in se tiho oglašil:

»Saj sem tu! Kaj je?«

Vinko Beličič:

PESMI NI KONEC

(Nadaljevanje.)

Zdaj, ko je okusila omamo ljubezni, vidi, da to presega njene človeške moči. Zdi se ji, da zgublja tla pod sabo. V tisti neznani deklici vidi neizprosno tekmovalko — in vendar ve, da se ne bo nikdar spoprijela z njo; ve, da je njene srce z Bogdanom zdaj konec.

Kako se bo odločil on — zdaj, ko je stopil življenju na vrh?

»Kdaj pride Ana?«

Pogleda jo začudeno. Uduši zadrego in mirno reče:

»Prihodnjo nedeljo najbrž. Njeni so kupili hišo, mislijo se z vsem preseliti semkaj.«

Dene ji roko za pas in ji govori:

»Jasna, nekoč sem bil ko v tla zbit klas, ki pričneta trohneti. Prišla si ti in me dvignila. Moje oči so zdaj čiste, moj hrbet je vzravnal.«

Gleda nekam v daljavo, kjer je oživela njegova preteklost in mu prihaja naproti. Sladka tesnoba mu polni prsi.

Sonce zahaja za griči.

Pesmi je konec! Pesmi je konec! ihti srce v dekletovih prsah. Oviije si ljubljeno roko okoli vratu in jo mižje poljublja, kakor bi se poslavljala za vedno.

4.

»Ana, kako vse drugače sem si predstavljal ta najin razgovor!«

Ana sedi na divanu, on za mizo. Gledata se stisnjenih ust. Nenadoma ona vstane in gre k oknu. Tam se sunkovito obrne in pravi:

»Pisal si mi pisma — kako lepa pisma! Zdelo se mi je ob branju, da ga ni zvestejšega človeka od tebe. Vsi so te mi zavidali. Vsi so me blagorivali, ko sem odhajala, da se združim s tabo. Komaj pa sem prišla semkaj, so se vse tiste lepe podobe razkadile. Kaj vse sem morala slišati! Medtem ko si mene rotil, naj ti ostanem zvesta, čoš edino tvoja zvestoba me drži pokonci, pa si ti tukaj...«

On živčno lomi prste in jo gleda vedno bolj začudeno.

»Kako grenke in krivične so tvoje besede, Ana! Kako tuje mi bijejo v ušesa in v srce iz tvojih ust! Nekdaj, pred leti, sva hodila na sprehode in izlete. Se še spominjaš tistih dni? Zemlja je bila en sam smehljaj, in midva sva hodila v gore, k jezerom, k cerkvicam na gričev, v vinograde, ko so zorele breskve — ah, kje vse nisva bila! Česa vsega lepega nisva govorila! Misliš sem, da bo s tabo prišel dih domovine.

časa preganjal, nato pa se je zopet vrnil v službo k gospodarju.

Borina pa je strmel predse, v ves ta čarobni svet pomladne noči, šel po ogonih tiho kakor prikazen, ki blagoslovlja vsako grudo, vsako steblo, in sejati — sejati naprej, neutrudno.

Opotekel se je ob grudah, motal po brazdah, včasih celo padel, toda o vsem tem ni vedel nič, ni čutil nič drugega ko tiho, neizprosno silo, da mora sejati.

Sel je do konca njiv in ko je njegov roki zmanjkalo prsti, je nastregel nove in sejati in se obračal, kjer so mu pot zaprli kupa kamenja ali bodoče grmovje.

Pozneje, ko se je noč že hitreje redčila, ko so zvezde obledele in petelini začeli prepevati svetu, je začel bolj počasi delati, postajal je bolj pogosto, pozabil nagrebsti nove prsti in sejati iz prazne roke — kakor da seje sebe samega prav do ostanka na pradedovska polja, vse svoje preživle dni, vse svoje človeško življenje, ki ga je bil dobil in sedaj vračal tem svetim njivam in večnemu Bogu.

V tem poslednjem trenutku njegovega življenja se je zgodilo nekaj čudovitega: nebo je osivelo kakor pogrebni prt, mesec je zatonil, vse luči so ugasnile, da je ves svet na naglem kakor oslepel in utonil v mračnih čarobnih vrtincih; zdelo se je, da je od nekod vstalo nekaj popolnoma nerazumljivega in šlo skozi mrakove s težkimi koraki, da se je zemlja zibala pod njimi.

Zategel, zlovešč šum se je vzdignil od gozdov.

Osamela drevesa so se stresla, dež vlega listja je zaškrobotal v klasje, žita in trave so zašumele, iz nizkih trepetajočih polj pa je vstal tih, zaskrbljen, stokajoč klic:

»Gospodar! Gospodar!«

Zeleno listje ječmena se je treslo kakor v joku in se z vročimi poljubi stiskalo k njegovim utrujenim nogam.

— Gospodar! — so stokala žita, ki so mu zastavljala pot in otrsala bisere solz. Nekaki ptiči so se žalostno oglasili. Nad glavo mu je zajčal veter. Megle so ga ovijale v mokro prejo, glas pa je vedno bolj rastlel in od vseh strani je neprerogano, stokaje donelo:

»Gospodar! Gospodar!«

Nazadnje je prišluhnil, se ogledal in se tiho oglašil:

»Saj sem tu! Kaj je?«

Ob nevihti

Tema je nebo pokrila, trepetajo polja, lesi. — Ti, ki vetru ukazuješ, varuj nas in prizanesi!

Plaho se pšenica sklanja, blisk nad poljem se užiga, bilka se za bilko skriva, bič leden po zraku šviga.

Med viharjem grom udarja, kakor noč je megla črna, na livade — naše nade padajo ledena zrna.

Naši žulji krvavijo, mrzel znoj obliva čelo, tresejo se trudne roke — strto v prah je naše delo.

Limbarski

Naenkrat je vse naokoli potihnilo, šele ko je hotel s prazno in že otrplo dlanjo znova sejati, se je zemlja oglasila v enem samem, mogočnem zboru:

»Ostani! Ostani pri nas! Ostani!«

Začudeno je obstal; zdelo se mu je, da gre vse proti njemu, da leze trava, plava valoveče žito, da ga objemajo ogoni, da se vse svet dviga in gre na denj; zgrabil ga je strah, da je hotel zakričati, toda iz stisnjene grla že ni dobil nobenega glasu več; hotel je pobegniti, toda bil je brez moči; grabila ga je zemlja, vpletalo ga je žito, držale so ga brazde, prijemale trde grude, trgali so ga trni, ranilo kamenje, preganjal ga je hud veter, motila noč in glasovi, ki so šli po vsem svetu:

»Ostani! Ostani!«

Otrnil je na mah, vse je utihnilo in ostalo mirno; blisk mu je pred smrtnim mrakom odprl pogled, nebo se je odprlo pred njim, iz bleščajočega sijaja pa je Bog Oče, sedeč na prestolu iz snopja, iztegnil roke proti njemu in dobrotno dejal:

»Pridi, duša človekova, k meni! Pridi, utrujeni hlapec...«

Borina se je stresel in vzdignil roke kakor ob povzdigovanju:

»Gospod Bog, hvala ti!« — je odgovoril in padel na obraz pred najsvetejšim Veličjem.

Padel je in umrl v oni uri, polni Gospodove ljubezni.

St. Reymont

»Ana, to mi govoriš? Ne veš, da človek, ki gre strmo navzgor in hoče priti na vrhunc, potrebuje opore? — Ali je mogoče, da sva se v teh dveh letih tako oddaljila drug od drugega?«

»Oddaljil si se ti, jaz sem ostala na mestu.«

»Trde so tvoje besede. Pretrde so, Ana! Ana mu obrne hrbet.«

* Zavržen, sam... Tista prelepa leta v domovini so zdaj utonila v gluho nepovratnost.

»Kdo je kriv? Jaz? Ana? Jasna? Ali ni vsak izmed nas treh mislil samo eno: lajšati in lepšati sočloveku to težko življenje? Kdo je kriv? Ta strašni, neurejeni povojni čas, ki od izmučenega človeka zahteva še poslednji napor duše in telesa? Čas, ki leži nad ljudmi ko ogromna jeklena čelada, tako da jim jemlje pogled v višine in daljine in jih tišči v prah te solzne zemlje?«

Na oknu sloni in gleda večerni vrvež, ki se pretaka globoko po ulici brez konca in kraja. V nadstropju pod njim igra radio. Nekje se joka otrok. Doli za zadnjimi strehami je videti kos morja.

Odmakne se od okna, hodi po sobi, roke ima prekrizane na hrbtu. Vroče je. Odveže si kravato in jo vrže na posteljo.

Kam?

Na zrak! Ven iz zatohle sobe!

Preskakuje stopnice, kakor bi bežal pred nečim hudim.

Pomeša se med ljudi, kakor bi bil pijan. Njegove oči po povsem odsotne. Vidi človeške obraze, a človeka ne vidi.

Nenadoma obstane. Zazre se v zelen gol hrib.

Kje sem? Kdaj sem bil že tu?

Okrene se in pogleda na dvoriščno stran visoke hiše. Nekdo stoji na verandi.

Zastrmita se drug v drugega, kakor bi se prebudila iz težkih sanj. Ne moreta se spuštiti iz oči, ki so vsak trenutek večje in jasnije. Ko pribita sta, vzravnana, njuna usta so polodprta. Nevidna vez jima razsvetli obraz. Nato se ona sunkovito obrne in izgine za vrati.

»Jasna! Jasna!«

Dekle stoji ob njem in mu stiska roko. Gleda ga, kakor da ji je vstal od mrtvih.

Ko gresta na hrib, ki se še rumeni v zarji, ga drži za roko. Čuti, da je zdaj ves njen, kakor ni bil še nikdar. Njegovo roko si dene na srčno stran in mu reče v blaženem smehljaju:

»Čisto različno čutim, kako vriska moje srce: Pesmi ni konec... pesmi ni konec...«

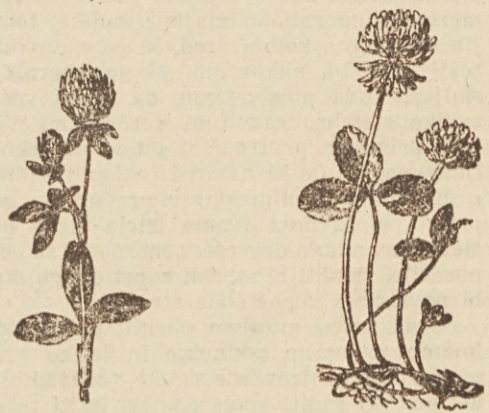
Konec.

Naše najkoristnejše cvetlice

Kakor bi moral vsak kmečki človek poznati vsaj najvažnejše trave, tako bi moral poznati tudi drugo skupino ravno tako važnih krmnih rastlin — to so detelje. Detelje spoznati in poznati je veliko lažje kot trave, ker jih je manj in se tudi bolj razlikujejo ena od druge.

Najvažnejše vrste detelj so: domača ali njivska detelja, travniška detelja, bela detelja, švedska ali močvirska detelja, navadna in močvirska nokota, inkarnatka, hmeljna lucerna ali rumena deteljica, uročnik ali ranjak, navadna lucerna in končno še esparzeta.

1. Domača ali njivska detelja (lat.: trifolium pratense sativum, nem.: Rotklee.)

Domača ali njivska detelja. Travniška detelja

Ta detelja je pri nas najbolj znana in jo po naših krajih poleg lucerne tudi največ pridelujejo. Spoznamo jo prav lahko po rdečih cvetnih glavicah. Listi so triperesni, gladko obrobljeni, temnozeleni z belkastimi črnkastimi lisami.

Domača detelja uspeva dobro skoraj na vsaki zemlji, da le ni preveč vlažna ali pa popolnoma suha in da vsebuje vsaj malo apna in ni preplitva. Kakor druge vrste detelj tako tudi domača detelja ne prenaša močvirnatostne vode.

Za dobro rast zahteva domača detelja mnogo apna.

Domača detelja uspeva skoraj v vsakem podnebju, samo da je dosti vlage. Ni občutljiva proti mrazu in uspeva zato tudi še v višjih planinskih krajih. Slabo prenaša zmrznino, ki nastaja vsled hitre spremembe temperature med toplimi sončnimi dnevi in jasnimi mrzlimi nočmi. Zmrznina škoduje detelji zlasti takrat, ako smo dobili seme iz toplih južnih krajev.

Domačo deteljo sejemo v vigradi skupaj z žitom, navadno z ovsom ali ječmenom, pa tudi v ozimno rž. Na isto njivo sejemo domačo deteljo ponovno najprej šele po preteku šestih let, ker drugače ne bi uspevala.

Bela detelja. Švedska ali močvirska detelja

Domačo deteljo sejemo na dobro uležano zemljo, ker na novoprepórani zemlji slabo uspeva.

Domači detelji moramo dobro gnojiti z apnom, kalijem in fosforno kislino, ni pa potrebno gnojiti s hlevskim gnojem. Ako gnojimo s hlevskim gnojem, jemlje detelja potrebni dušik iz tega gnoja. Ako pa dušika v zemlji ni, ga deteljni koreninski gomoljčki s pomočjo posebnih bakterij pridobivajo iz zraka.

Za setev je potrebno na 1 ha njivske površine 15—20 kg semena; potrebna količina semena pa se ravna po tem, ali sejemo s strojem ali z roko.

Domača detelja daje dobro jesensko ali strniščno košnjo v onem letu, ko je bila sejana. Kositi moramo zadosti zgodaj, predno začne cveteti, ker bi drugače v drugem letu dala slabše pridelke in da se more do zime še dobro razrastti.

V drugem letu daje domača detelja dve, včasih tudi tri dobre košnje. Včasih pustimo domačo deteljo tudi še v tretjem letu, ko daje včasih še vsaj eno dobro košnjo, ako je dobro prezimila.

Navadno pa je bila domača detelja še v tretjem letu na njivi znak slabega kmečkenga gospodarstva.

2. Travniška detelja (lat.: trifolium pratense spontaneum, nem.: Wiesenklee.)

Travniška detelja je po svoji zunanosti popolnoma podobna domači ali njivski detelji. Raste pa bolj počasi in daje manjše

pridelke. Je silno trpežna in traja šest in tudi več let; tudi ni tako občutljiva za mraz. Travniška detelja je izredno dobra krmna rastlina skupaj z travnimi mešanicami za napravo travnikov.

Semena travniške detelje ni mogoče dobiti v trgovinah. Ako jo hočemo torej sejati v travnih mešanicah, bi si morali seme sami nabrati po naravnih senožetih.

3. Bela detelja (lat.: trifolium repens, nem.: Weißklee.)

Bela detelja s svojimi stebelci ne raste v višino, ampak se plazi po tleh. Iz teh stebelc, ki so do 60 cm dolga, poganjajo nežni listi in beli, včasih malo rožnato pobarvani in lepo dišeči cveti.

Bela detelja zaradi svoje nizke rasti ni posebno primerna za košnjo, zelo dobra pa je za pašnike. Ta detelja je zelo skromna v svojih zahtevah na podnebje in na zemljo. Bela detelja je zelo trajna rastlina. Tam, kjer se naseli, nikdar več ne izgine, vedno znova se sama pomlajuje s semenom in koreninskimi poganjki.

4. Švedska ali močvirska detelja (lat.: trifolium hybridum, nem.: Bastardklee.)

Švedska detelja je zelo podobna domači detelji. Cveti te detelje so začetkoma beli, nato pa se prebarvajo rožnato rdeče in postanejo končno, ko odevetejo, rjavi. Lističi nimajo belkastih lis kakor listi navadne domače detelje.

Švedska detelja ne dosega po količini svojih pridelkov domače detelje, vendar pa je izvrstna zato, ker uspeva dobro tudi na vlažnih tleh in v visokih planinskih krajih, kjer ne uspeva več domača detelja. Tudi proti mrazu je le malo občutljiva, škoduje pa ji suša.

Švedska detelja je trajnejša od domače detelje in daje pridelke tri in tudi pet let. Dober pa je vsako leto samo prvi odkos, druga košnja je že slaba. Zato tudi navadno nikdar ne sejemo švedske detelje same, ampak vedno v mešanici s travami.

5. Nokota (lat.: lotus, nem.: Schottenklee.)

Razlikujemo dve vrsti nokote in sicer:

a) navadna ali rožičkasta nokota (lat.: lotus corniculatus, nem.: gemeiner oder gehörnter Schottenklee) in

b) močvirska nokota (lat.: lotus uliginosus, nem.: Sumpfschottenklee.)

Ženski kotiček

Smotrno pripravljane marmelade

Medtem ko sadne sokove lahko vkuhamo brez sladkorja in se vseeno dobro drže skozi vse leto, ne moremo napraviti nobene marmelade brez sladkorja, ker bi se nam že po par tednih pokvarila. Prvič se potom sladkorja razvijajo želatinaste snovi v sadju (pektin) ter povzročijo, da se marmelada strdi, drugič je sladkor potreben, ker sadni sok zgosti, tako da ne morejo nanj učinkovati glivice, ki povzročajo plesnivost in tretjič je marmelada vkuhana s sladkorjem mnogo bolj okusna.

V današnjem pomanjkanju je pač težko prihraniti sladkor za vkuhanje. Zato moramo postopati modro. Nekaj sladkorja lahko prihranimo na ta način, da vkuhamo hkrati kislino in sladko sadje. Dalje moramo upoštevati dejstvo, da nekatere vrste sadja n. pr. marelice, ribez, brusnice, jabolka, kutine in češnje vsebujejo mnogo želatinastih snovi, se vsled tega v kozarcih čisto strde, zatorej ne potrebujemo toliko sladkorja za konzerviranje kakor pri drugem sadju, ki nima toliko želatinastih snovi; to so n. pr. vrtni ali gozdni jagode, maline, jedilne buče, iz katerih lahko vkuhamo prav okusno marmelado, in pa hruške. Če moramo še nadalje skopariti s sladkorjem, tedaj moramo marmelado znatno delj kuhati, pri čemer pa utrpí mnogo na svojem naravnem okusu.

Najboljše je, če vkuhamo marmelado iz sadja, ki ima mnogo želatinastih snovi, kar brez sladkorja, ono drugo pa, ki teh nima, s primerno količino sladkorja. Tako imamo pozimi dve vrsti marmelade, ki pa jo poljubno mešamo med seboj. Zelo okusna maža za na kruh ali nadev za močnato jed je, če zmešamo brusnice z jabolčnim želejem, marelično marmelado s hruškovo, ali če primešamo kutinovi marmeladi nekaj malinove ali ribezove.

PRAVILA ZA VKUHAVANJE

Kuhaj v širokih in nizkih posodah. Čim večja je površina, tem hitreje izhlapi voda iz sadnega soka. Če imaš kozice iz teškega pološčenega materijala, tedaj se ti ne pripali tako hitro. Ne vkuhavaj več kakor 3 do 4 kg sadnega soka naenkrat.

Nokota se odlikuje po tem, da listi niso samo triperesni, ampak tudi pet- in sedemperesni. Razcvetje nokote ni tako gosto kakor pri drugih deteljah, ampak bolj redko, grmičasto in večje.

Obe vrsti nokote se medsebojno razlikujeta po tem, da ima močvirska nokota votlo steblo in je osem cvetov združenih v cvetno glavico. Navadna nokota pa ima izpolnjeno steblo in cvetna glavica ima navadno samo 5 cvetov. Seme navadne nokote je temno rjavo, močvirske nokote pa rumeno zeleno.

Navadna nokota uspeva dobro še tam, kjer domača in bela detelja zaradi ostrega podnebja in slabe ilovnate, peščene ali močvirnatne in trajno vlažne zemlje ne uspevata. Njena krepko razvita glavna ali srčna korenina se zarije globoko v zemljo in je zatorej ta detelja kakor ustvarjena tudi za slabe, puste in sušne zemlje.

Nokota. Inkarnatka, laška ali rdeča detelja

Močvirska nokota nima tako močno razvite glavne korenine, pri njej pridejo bolj do veljave ukoreninjene podzemne stranske korenine z vlaknatimi koreninami. Zato je ta detelja posebno prikladna za vlažno podnebje in vlažne zemlje.

Nokota je trajna detelja in jo zato sejemo v travnik mešanic na menjalnih in trajnih travnikih.

6. Inkarnatka, laška ali rdeča detelja (lat.: trifolium incarnatum, nem.: Inkarnatklee.)

Cveti te detelje so podolgovati in škrlatno, to je purpurno rdeči. Inkarnatka uspeva dobro v toplem in vlažnem podnebju, proti mrazu je občutljiva, vlage ne

prenaša in na težki zemlji slabo uspeva. Inkarnatka je enoletna detelja in daje samo eno košnjo. Zato jo sejemo jeseni, da daje zgodaj v vigradi prvo zeleno krmno. Sejemo jo tudi na deteljišča, ako so tu druge detelje pomrzile, ker inkarnatka hitro doraste.

Inkarnatko moramo kositi takoj, ko se razvijejo prvi cveti, ker pozneje stebela olesenijo in so tudi za govejo živino skoraj neprebavljiva.

7. Hmeljna lucerna ali rumena deteljica (lat.: medicago lupulina, nem.: Hopfenluzerne.)

Ta detelja je navadno enoletna rastlina, ako pa v prvem letu ne dozori, traja še drugo leto. V vigradi in jeseni se razvija boljše, kakor v suhem poletju. Korenine se gajo globoko v zemljo.

Hmeljna lucerna zahteva bolj suho zemljo, ki vsebuje mnogo apna.

Ker seme hitro odpada, se hmeljna lu-

Hmeljna lucerna.

Uročnik

cerna sama zaseje vedno znova in ostane trajno na travniku, kjer je bila enkrat zasejana.

Ta detelja je priporočljiva za take lege in zemlje, kjer druge, boljše detelje ne morejo uspevati.

8. Uročnik ali ranjak (lat.: anthyllis vulneraria, nem.: Wundklee.)

Uročnik je enoletna detelja, pa tudi dvoletna, ako jo zgodaj kosimo. Razvija mnogo stebelc, cvetne glavice so velike in navadno rumenkaste barve. Uročnik se sam vedno znova podseje, važen je za suhotne in puste lege, kjer boljše vrste detelj ne uspevajo.

(Dalje prihodnjšč.)

ri dele, jim odstrani muho, pecelj in peške ter jih prav tako skuhaj v sopari. Nato stresi sadje na rešeto in pusti, da se sok mirno odteče. Ta sok lahko napolniš v steklenice, jih postaviš v lonec z vodo in kuhaš v sopari pri 70 stopinj Celzija 15 minut. Lahko ga porabiš za pijačo ali za polivanje močnih jedi.

Odečeno sadje nato pretlači skozi sito in vkuhaj, kakor je omenjeno zgoraj. Jagodastega sadja ni potreba kuhati najprej v sopari, ker je dovolj mehko, da ga lahko pretlačiš kar surovega. Tudi drugega sadja ti ni treba kuhati najprej v sopari, če imaš strojček, v katerem ga lahko zmleješ kar surovega.

SADNI SOK BREZ SLADKORJA

Marmelada iz jesenskega sadja je zelo okusna, če ji primešamo nekaj soka n. pr. od malin, višenj, ribeza, jagod itd. Kdor ima pivske steklenice s patentnim zapiranjem in gumijastim obročkrom, lahko vkuha sadni sok brez sladkorja in se ne bo pokvaril.

Jagode, višnje in maline iztisnemo v stiskalnici za sadje in napolnimo v steklenice. Marelice, jabolka, kutine itd. pa najprej skuhamo v sopari, da se zmehčajo, jih nato pretlačimo in napolnimo v steklenice. Te postavimo v lonec z vodo, segrejemo do 90 stopinj in pustimo tako 20 minut. Nato lonec odstavimo in pustimo steklenice nekoliko ohladiti. Sok lahko spravimo v klet, ki pa mora biti suha in zračna.

Za vse, kar vkuhamo, moramo imeti primeren prostor, ker je mnogokrat od tega odvisno, ali se nam marmelada, sok in sočivje dobro obdrži.

Če se pojavi na površini marmelade majhna plesnivost, tedaj to še ni nič hudega in tudi ni zdravju nevarno. Ko odpremo kozarec, skrbno posnamemo, kar je plesnivega. Če pa plesni cela površina, tedaj odstranimo vse, kar je načetega, ostalo marmelado pa še enkrat prekuhamo, ker s kuhanjem uničimo glivice. Dobro pa je, če takšno marmelado, ki nam je pričela plesniti, kmalu porabimo.

MEŠANA MEZGA IZ ČEŠPELJ, JABOLK, HRUŠK IN JEDILNIH BUČ

Olupljeno bučo razreži na majhne koščke, opranim hruškam in jabolkom odstrani muho, pecelj in peške, češplje operi in jim odstrani koščice, nato vse skupaj zmelji v stroju za meso ter skuhaj kakor češpljevo mezgo. Zelo dobra maža otrokom za na kruh.

Napravi pri sadju, ki vsebuje precej želatine, poizkušajno že po 15 minutah in sicer kani na krožnik nekoliko marmelade ter jo hitro ohladi. Nato nagni krožnik: če se marmelada le malo premakne, tedaj je dovolj gosta.

Pri sadju, ki vsebuje malo želatine, kuhaj sadni sok deset minut brez sladkorja, da izhlapi odvišna voda in nato šele prideni sladkor. Marmelada zadobi namreč neprijetno rjavkasto barvo, če jo kuhamo s sladkorjem predolgo. Dodaj sladkor polagoma, ne vsega naenkrat.

KAKO SKRAJŠAMO ČAS VKUHAVANJA?

Prideni sadju, ki vsebuje malo želatine, nekaj ribeza, koščkov citrone, koščkov jabolka ali samo olupkov in pretlači vse skupaj. Znano je, da je največ želatinastih snovi neposredno pod kožo sadežev. Marmelado, ki se ne zgosti rada, n. pr. iz rabarbare, malin, jagod itd., po kuhanju še kakih 15 minut na mizi mešaj, da vsa odvišna sopara izhlapi, potem se bo marmelada rajši strčila. Marmelado napolni še vročo v čiste suhe kozarce.

Drugi dan, ko se je marmelada že popolnoma strčila na vrhu kozarcev, izreži iz pergamenta kroge v velikosti kozarca, jih pomoči v žganje ali spirit in položi vrh marmelade. Zaveži kozarce z navlaženim pergamentom, paziti pa moraš, da je popolnoma napet in nikjer ne dela ob robu gubic, po katerih bi lahko vhljal zrak v kozarec. Postavi kozarec na suh, zračen, hladen prostor, kamor nikoli ne posije sonce.

KAKO PRIPRAVIŠ SADJE ZA VKUHAVANJE?

Sadje za marmelado mora biti popolnoma dozorelo. Marelice, češplje in breskve najprej operi in jim izreži morda že nagnila mesta. Nato jih razpolovi, odstrani koščice ter jih skuhaj v sopari, t. j. deni jih v dobro položeno (ne okrušen) lonec, tega postavi v večji lonec z vodo, pokrij obo in pusti vodo vreti 20 do 30 minut. Jabolka, hruške, kutine pa razreži na štiri

Za naše gospodarje

Gospodarski nasveti

VPRAŠANJE: Kako uničujemo na sadnem drevju listne uši? (Kr. L. iz Šm. p. P.)

ODGOVOR:

V prihodnje pri vprašanih navedite še znake bolezni oz. poškodbe na sadnem drevju in pa vrsto sadnega drevja, na katerem ste bolezen opazili.

Znaki poškodbe ali bolezni:

Na vršičkih so listi zaviti, kodrasti ali pa nabrekli in odebeljeni. Na spodnji strani listov navadno sedijo v velikem številu druga poleg druge male nežne mehkožnate živalce, ki so navadno brez kril, včasih pa imajo tudi krila. Žuželke imajo po 6 nog in so zelene, rjave ali črne barve. Na glavi imajo dve tipalki, na spodnji strani glave pa je rilček, poraščen s sesalnimi dlacicami. — To so listne uši.

Listne uši se razlikujejo medsebojno po barvi in povzročajo tudi različne poškodbe na listih sadnega drevja. Listne uši napadajo vse vrste sadnega drevja.

Opis žuželk.

V vigradi zlezajo iz malih, črnih, kakor peščeno zrno velikih jajčec ličinke, ki so brez kril, se večkrat zaporedoma levijo v kratkem času, to je zamenjujejo kožico in ležejo brez ploditve žive mlade uši, ki v kratkem času dorastejo in se hitro množijo naprej. Iz tega je tudi razumljivo, zakaj se število uši na sadnih vršičkih tako hitro veča.

V poletju dobimo poleg teh nekrilatih živalic še krilate ženske živalice, ki pa do jeseni navadno ne živijo na sadnem drevju. Šele jeseni se spet vrnejo na sadno

drevje, kjer so se medtem že pojavile tudi moške živalice listnih uši. Po oploditvi ležejo ženske živalce na popje, brste in med vejice jajčeca s trdo lupino, ki so začetkom zelenkaste, pozneje pa črnkaste barve. Ta jajčeca prezimijo.

Listne uši sesajo sok iz zelenih listov, vsled česar nastanejo spredaj opisane tvorbe na vršičkih sadnega drevja. S tem v zvezi se tudi večkrat spremeni barva listov v rdeče ali rumenkasto.

Listne uši izločajo medeno roso, kar privablja na drevje mravlje, čebele in razne druge žuželke.

Zatiranje listnih uši.

Zimska jajčeca uničujemo s škropljenjem sadnega drevja v pozni jeseni ali zgodnji vigradi s 6—8% raztopino drevesnih karbolinejev.

V vigradi in poletju zatiramo listne uši s tem, da poškrabimo spodnje strani listov ali pa pomakamo napadene vršičke sadnega drevja v 1—2%-no raztopino tobačnega izvlečka in mazavega mila ali pa v 1—2%-no raztopino tobačnega izvlečka in ¼%-no raztopino lizola.

Ker so v poletnem času navadno listi sadnega drevja že zelo preoblikovani in večkrat zviti, pridejo razna zatiralna sredstva težje do listnih uši. Zato je treba začetki z uničevanjem listnih uši takoj v vigradi, ko se uši prikazujejo in listi še niso tako zelo zaviti.

Poganjke sadnega drevja, ki so močno poškodovane, je najbolj priporočljivo odrezati in sežgati.

Kako pravilno spravimo krompir

Splošno prehranjevalno stanje se ni še kaj posebno spremenilo. Povsod še primanjkuje živil. Zato je dolžnost vsakega, ki ima posla z živili, da jih čuva pred pokvaro. S tem ne koristi samo samemu sebi, ampak tudi drugim ljudem. Iz tega razloga bomo morali ravnati tudi s krompirjem pazliveje, da se ne bo prehitro pokvaril. Nepravilno shranjevanje bi povzročilo poškodbe, zaradi katerih bi ga morali prezgodaj porabiti in bi potem ne imeli zaloge dovolj časa. Ker je v interesu vsakega, da ga ohranimo čim delj časa, pa naj gre za semenski krompir ali za prehrano namenjeni krompir, moramo z njim ravnati na sledeč način:

1. Krompir izkopljemo, kadar dozori. Izkopani gomolji naj ostanejo še kako uro na njivi, da se nekoliko posuše. Ne smemo jih pustiti predolgo, posebno ne na soncu, ker bi v tem primeru ozelenela lupina, kar nastane zaradi tega, ker se tvori solanin, ki je tudi zdravju škodljiv.

2. Preden krompir shranimo v shrambe, ga moramo očistiti zemlje in pri tem izločiti vse gomolje, ki še niso dozoreli in

one, ki so bili pri izkopavanju poškodovani.

3. Za shranjevanje krompirja določeni prostori morajo biti zdravi, suhi in ne smejo biti izpostavljeni naglim spremembam toplote.

4. Kjer se bojimo vlage, je neobhodno potrebno, da nasujemo na prosta mesta kupčke živega apna, ki ga obnovimo, kakor hitro se zaradi vlage pogasi.

Na ohranitev krompirja vpliva tudi toplota prostora. Najboljši so prostori, v katerih je toplota med tremi in osmimi stopinjami. Pri ničli postane krompir sladek, pri treh do štirih stopinjah pod ničlo zmrzne in postane človeku za hrano neuporaben, pri devetih stopinjah nad ničlo pa začne že poganjati.

5. Podstrešja za shranjevanje krompirja niso prikladna, ker krompir v njih pozimi zmrzne, spomladi pa tisti, ki ni zmrznil, prične poganjati. Manjše količine krompirja hranimo v primeru shranjevanja v podstrešju v lesenih zabojih z luknjicami ali v iz deščic zbitih zabojih, kakršne uporabljajo za prevažanje sadja.

JANEZ JALEN:

Čevčar Marko

7.

»Cenek, ti jo pa utreneš. Veš, je bilo že od nekdanj tako, da imajo fantje rajši dekleta, dekleta pa rajši pogledamo za fanti kakor za dekleti.« se je oglašila Brkoveva Franca in na skrivnem, vsaj mislila je, da je nihče ne vidi, dregnila narahlo s komolcem Miha, ki se ji pa ni upal vrniti ljubeznivosti, ker je predobro vedel, kako Podlipnikovim očem nič ne uide.

Res se je oglašil Cena: »No, za potrebo smo se že nasmejali. Sedaj pa za tropom, da vas ne bo noč podila.«

Zarobljale so škarje, zaprašilo se je iz vreč in plažovtov in prvi je stopil čez prag Miha in tik za njim Franca.

Pa se je spet oglašil hudomušni gospodar: »Miha, vem, da ne strižeš rad jarcev, pa ostani doma, bova konjem repe prirézala.« In se mu je naravnost v obraz smejal, samo na pol ust, kakor vselej, če je komu ponagajal.

»Meni je vseeno,« je zamrmral vozar, grede pa je še ošinil Franca, kakor bi ji hotel reči: »Ali si ga morala stegniti. Sedaj pa imava. Boš vsaj vedela, kako zna Cena za jezik prijeti.«

»Ata, jaz bom tudi pomagal konjem repe prirézovati,« se je ponudil Cenek, ki se je silno rad sukal okrog konj, očetu v veselje.

»Si še premajhen. Na Reber boš šel, boš Ančki jarce držal, da bo laže strigla.«

»Saj sem lani tudi pomagal pri konjih.«

»Na Reber, sem ukazal.«

Cenek je molče odšel.

Podlipnik je pa v mislih sam s sabo govoril: »Naj si fant zapomni, čeprav je še otrok, da ne sme vsega povedati, kar misli.« Jezilo ga je, da so se poslji smejali na rovaš njegove Ančke.

V kuhinji pa je zaprosila Ančka mamo: »Preveč dela boste imeli s kuho. Kaj, ko bi ostala doma. Bodo pa drugi na Rebrbi bolj hiteli.«

»Ne bodi no! Kdo te bo pa snedel? Kmalu boš do vrha, pa zardevaš, če ti ponagajajo z ovčarjem, ko vendar vsi vemo, da ni in da ne more biti nikoli nič res. Smej se še ti, pa bodo tiho.«

Ančka je molče vzela plažovt in škarje, ki jih je Joža nabrusil nalašč zanjo in jih ji že prejšnji večer dal, da bo laže strigla, in odšla za vasjo po vrtovih na Krniški rob.

»Nak! Da bi se še ona Marku smejala. Nak! Ko je tako skrben in dober. Nak!«

Marko je prignal na Krniški rob. Iz Doline je narahlo vlekel zgornji veter.

Že prejšnji dan je Marko ogledal jarce, kateri imajo lepo skodrano volno, in določil, katere bosta strigla Ančka in Rozalka. Ne bodo rekli, da ne znata striči. Kakor bi žival slekel iz kože, tako bo vsa volna, ko bodo škarje zadnjič odrezale, ena sama plast.

Pa če uganejo, da Ančki priganja samo odbrane živali, ga bodo spet dražili, da jo ima rad? Naj ga. Drugače bi pa Ančko, da ne zna striči. Je pa že bolj prav, da dražijo njega, kakor pa da bi se muzali Ančki in Rozalki: »Lejte! Nič kaj jima ne gre delo izpod rok.«

In je odbiral izmed tropa živali z najbolj resasto volno: »Čakaj, Brkoveva, te boš strigla ti, da ti bo veter volno sproti od-

6. Kupi ne smejo biti višji kakor 50 do 70 cm, ker bi drugače krompir v njih postal topel. Da odvrnemo škodo, ki bi jo utegnili povzročiti vlaga in da kupe bolje prezračimo, položimo krompir na plast suhe slame, ali pa na deske; nikdar pa ne na nepokrita tla. Še bolje storimo, če položimo krompir na deske, ki so od tal nekoliko dvignjene. Dobro je tudi, da ločimo krompir od sten s plastjo slame ali z deskami.

7. Če smo primorani napraviti bolj viso-

ke kupe, je treba pripraviti luknje za prihod zraka.

8. Za seme določeni krompir srednje velikosti rabi več svetlobe, vendar sonce ne sme sijati nanj naravnost.

9. Na splošno je treba krompir neprestano nadzirati in ga skrbno prekladati. Pri tem je treba izločiti vse pokvarjene gomolje, ki bi utegnili okužiti zdrave, če jih ne bi odstranili.

Toliko torej o pravilnem shranjevanju krompirja čez zimo.

Nekaj o gozdarstvu

Saditev novih dreves je najbolje opraviti v času, ko sadike ne poganjajo, torej na splošno od srede oktobra do srede marca. Mnoge vrste dreves lahko sadimo prej ali pozneje, kakršne so pač vremenske prilike dotičnega leta. Predvsem moramo paziti na to, da ne prekinemo rasti sadike. Sadjar odkoplje sadiko, ki jo namerava presaditi, ponavadi tako, da so še vse korenine lepo povite v zemlji. To je teoretično tudi najboljše, toda gozdar se tega načina ne more posluževati, razen, če meji drevesnica na gozdno planoto, ki jo je treba posaditi, ter je treba drevesca takorekoč le prenesti. Drugače pa vedno drevesca izrujejo iz zemlje in jih po velikosti povežejo v butarice po deset, petdeset ali sto skupaj. Od tega časa dalje je treba preprečiti, da bi se koreninice izsušile. Če se jih mora prepeljati daleč z vlakom ali tovornim avtomobilom, tedaj jih je treba skrbno zaviti in naložiti. Ko drevesca prispejo na določen kraj, se jih mora takoj dati narazen in vtakniti koreninice v mehko blato.

Način saditve zavisi od kakovosti gozdnih tal in pa velikosti sadik. Idealna metoda je, da izkopljemo za vsako sadiko jamo, ki je dovolj velika, da se koreninice lahko svobodno razprezajo na širino in v globino. Dno jame nekoliko zrahljamo, tako, da korenine pri nadaljni rasti lahko prodirajo naprej. Ko zasujemo jamo, tedaj zatlačimo zemljo tesno h koreninam. Paziti je posebno na to, da tiči sadika v zemlji do obročka, ki ga je zadobila v drevesnici in ki označuje, do kje je tičala v zemlji, predno smo jo presadili, ker le na ta način sadika res ne občuti, da je bila presajena.

Vse te varnostne ukrepe moramo upoštevati predvsem takrat, če hočemo zasaditi vrt ali park.

Pri gozdnih kulturah pa se ponavadi računata na dobiček in zaradi tega mora gozdar gledati, da zniža stroške na minimum, ki pa je v skladu z urejenim gozdomanjem in ohranitvijo gozda.

Če ne moremo obdelati tal, kot je bilo navedeno zgoraj, tedaj se moramo poslužiti druge metode. V ta namen vzamemo lopato, ki je v sredini širša, jo zasavimo v zemljo ter majemo ročaj sem ter tja.

Na ta način nastane vdolbina v obliki elipse, v katero vtaknemo korenine sadike.

Nato zopet zasavimo lopato v primerni razdalji od prve jamice ravno tako daleč, da ne poškodujemo korenin in potisnemo ročaj v smeri proti drevescu. Tako pritisnemo zemljo v prvo jamico, v kateri že tiči sadika; zemljo še nekoliko potlačimo okrog korenin.

našal, tako se ti bo trgala. Pa jo lovi z jezikom, dolgega imaš dovolj.«

In da bi ponagajal vsem, ki so se mu pred pragom zasmjeli, je nastavljal trop proti borovemu gozdiču za Brunkom. »Da bodo morali dlje iti za njim.«

Volkun je postal nemiren. Iskal je sledu na tleh, visoko dvignil glavo in vsrkaval in izpihaval zrak, kakor bi precejal vonje. ki jih je donal rahel veter. Obletel je v skokih drobnico, da je bil pred tropom, in ni pustil nobenemu jarcu več naprej. Marko pa je hotel ponagajati, zato je tiščal živino pod Brunk. Volkun je pokazal zobe. Jarci so se začeli sukati v kolobarju, kakor bi proso meli.

Marko je postal nejevoljen: »Beštja pasja, tak spusti živino naprej!«

Pa Volkun ni odnehal. Grozeče je pričel lajati proti borovcem in spomnil ovčarja, da je najbrže prignal trop na volčjo sled ali pa da je morda celo kak volk zjutraj zaostal v boroveh. Nič jim ni zaupati, mrham! In je pripustil Volkunu, da je potisnil trop nazaj, in je z njim pod lipami srečal strižače in strižačice.

»Spet te bo Podrobar ozmerjal, da paseš jarce za plotom,« se je oglašila Brkoveva, da bi ponagajala Marku, ko ni mogla gospodarju in se ni več upala Ančki.

»Glej, da ne bo Podlipnik tebe, če boš grdo strigla!« in ji je pahnil na plažovt najbolj resastega koštruna.

Marko nikomur ni povedal, kako se mu je Volkun uprl in zakaj se mu je. Povprašal je le, ali se ne bo mračno nebo izpreverglo v oblačno. Vedel je namreč, da se ob jasnem soncu zverjace ne upa iz gozda in na plano: »Lastovice letajo visoko; lepo bo!« Kljub temu sta se on in pes vedno sukala med tropom in Brunkom in robev-

nice bi ne bil odložil za ne vem koliko ne in je rajši z eno samo roko lovil jarce za Ančko in Rozalko in Franca. Drugi so si jih večinoma lovili sami, kar od kraja.

Ropotali so zvonci, jarci so neprestano bleketali, da se je Brkoveva nejevoljna jezila nad njimi: »Le kaj se tako derejo, saj jih ne devljemo iz kože. Prava reč, če jih ostrizemo. Nobeden ne bo s kratko volno zmrznil čez poletje.«

Spet jo je zavrnil Marko: »Naj se. Kako pa bi ti vpila, če bi ti odstrigli lase. Če bi ti pa jezik le malo prikrajšali, pa iz kože skočiš, kakor imaš dolgega.«

Vsi so se glasno zasmjeli Franca, le Ančka je s pogledom prosila Marka: »Nikar!« Zasmilila se ji je Franca, ker ni bilo Miha na Rebrbi, pa se je tako veselila, da bo ves dan z njim. In je vedela, da bo kmalu Miha moral s parizarjem na cesto in ga ne bo dva, tri mesece več nazaj.

Pogovor se je pretrgal. Le škarje so škrtale in Ančka je vrgla že drugo volno, kakor kožuh sprijeto, na rjuho. Rozalka ni prav nič zaostajala za njo. Obeh je bil Marko vesel in je pritrjal tudi Franca, ki je ostrigla že dva resarja, lepo skodrano ovco, da se ji volna ne bo raztrgala. Razumel je dobro Ančkin pogled.

Franca ga je začudeno pogledala in dobravo ji je delo. Rekla je: »Marko! Sedaj bova spet prijatelja.«

In nato so bili vsi tiho, le zvonci so zvonikli, jarci so se oglašali in škarje so škrtale.

Okrog jarcev in ljudi je stopicala, se preskakovala in potresala z repkom pastirčka. Tako domača je bila, da še odletela ni, ko jo je Manica poskušala ujeti; komaj za dober seženj se je preletela pred otrokom.

Izpod domače lipe

BILČOVS

Vaš list »Kronika« zelo rada in stalno prebiram in ko človek bere, mu pride marsikaj na misel, kar bi tudi rad povedal ter si ohladil srce. Zato ne smete zameriti, če vam danes pošiljam nekaj vrstic kot odgovor na pisanje v Vašem listu ko vprašujete, zakaj mladina tako drvi v mesto in pušča domača polja v nemar. Največ zato, ker ji ne diši težko kmečko delo in ker boljše zasluži kot na kmetih, kjer je stiska za denar in ne dobiš hlapca izpod 100 šil., brez katerega pa težko izhajaš. Pri nas ga nimamo, čeprav bi ga zelo rabili. Raje bomo sami še bolj pridno delali. Izpod 100 šil. hlapca ne dobiš; toliko pa mi ne moremo plačati vsak mesec. Če bodo na nas kmete bolj gledali, da bomo dobili za naše pridelke, kolikor so vredni, bomo pa lažje plačevali posle. Tako kot pa je danes, pa ni niti misliti, da bi mogli plačevati. Oddala sem 177 jajc in sem dobila zanje celih 15 šil. Kaj pravite k temu? Gotovo vam gre na pomilovalni smeh. Le pomislite malo, koliko jajc moram odprodati, če hočem hlapcu plačati na mesec 100 šil. In mleko, kakšno ceno ima! Nič boljše ni, če oddamo govedo. Saj skoraj ničesar ne dobimo zanj. Včasih tudi nismo dobili ne vem koliko za eno govedo. Smo pa druge stvari tudi poceni kupovali. Sedaj je pa ravno narobe: poceni ali skoraj zastoj prodam, drugo, kar rabimo, pa moramo drago plačati. Za 177 jajc sem dobila 15 šil., za kilogram deteljnega semena pa sem morala plačati 20 šil. Na nakaznico sem kupila 45 kilogramov krme in sem plačala 102 šil. Koliko mleka moram oddati, da dobim ta denar nazaj?

Prav neumno se mi tudi zdi, da ima mladina toliko prostosti. Več ko je ima, več je hoče imeti. Malo ali nič delati, veliko zaslužiti in dobro živeti, to je cilj današnjega sveta. Kam bomo prišli, če se ne bo drugače zasukalo! Pred tridesetimi leti, ko sem bila še dekle, smo morali trdo delati, mnogo bolj kakor sedaj, ker takrat še nismo poznali strojev. Pa se nismo nič pritoževali, koliko moramo delati, kakor se pritožujejo sedaj, ko polovico dela s strojem opravijo. Prosti smo bili takrat, ko smo spali in ob nedeljah nekaj ur. Na ples smo šli dvakrat na leto, ne pa kakor danes, ko vsako nedeljo — da ne rečem skoraj vsak drugi dan — norijo, da je strah in groza. Če pomislimo, kakšne strašne rane je zapustila vojna, koliko ljudi trpi in se potika po svetu brez strehe in doma, moramo reči, da čas ni kaj primeren za brezglavo norenje. Začnejo že v soboto in to norenje traja kar naprej do ponedeljka zjutraj. Stari ljudje majajo z glavami in se sprašujejo, kam bo to privedlo. Morda ne bo komu to moje pisanje po volji. Toda čas bi že bil, da bi se svet že enkrat malo streznil in šel vase ter pomislil, da človek ne živi samo od kruha in veselja, ampak tudi od dobre in pametne besede.

OTOK

»Otok bleški, kinč nebeški« poje slovenska pesem o Bledu in njegovih lepotah. Ko

roška pesem pa bi lahko pela o Otoku na Koroškem »kinč koroški«. To je biser Koroških in planinskih dežel. Starodavna cerkev in vitki gotični stolp, ki kipi kvišku kakor srce v pobožni molitvi, delata kraj privlačen in sta ljudstvu kažipot: kvišku srca! Nedelja je, prva v mesecu in še slovenska pridiga. Danes je božja služba slovenskega ljudstva. Čaroben je pogled na cerkev od zunaj, čarobno lepo je vse v cerkvi. Lep je star romanski portal, južni in severni. V cerkvi sta dva romanska stebra, ki držita strop. Vse to je iz enajstega in dvanajstega stoletja. Kako je vse to častljivo in večnosti blizu! Prišla je gotška doba. Duh in misli so se spremenile, človeštvo je zajel nov val. Stari romanski cerkvi so prizidali novo gotško kapelo, ki zdaj tvori cerkveno ladjo. To je Gospa Sveta v malem. Kako veličasten je gotični obok in kako lepo speljana rebra. To je misel, ki kipi kvišku, kakor roke, sklenjene v molitvi, ki prosijo nebeške pomoči v hudih in težkih časih. Sem v to cerkev prihajajo domačini, Celovčani in drugi tuji obiskovalci. V tej stari slovenski cerkvi je samo enkrat na mesec slovenska služba božja. Slovensko ljudstvo naj daje več duhovnikov. Tukaj bi morali priskočiti na pomoč sosede, ki so zmožni slovenske besede, in poskrbeti, da bi imelo ljudstvo svojo pridigo vsaj dvakrat v mesecu.

DHOLICA

Pri nas smo bolj mali kmetje, ki si s trdim delom prislužimo vsakdanji kruh. Na zemlji, ki smo jo podedovali od svojih očetov smo sicer ostali, toda od slovenstva smo se precej odtujili in zdi se, da nam je celo cerkev postala mačeha, ker z nami govori samo nemško, čeprav bi bilo prav, da bi slišali tudi slovensko besedo. Saj nečemo delati zdrave, vendar bi bilo prav in demokratično, da bi se tudi na nas ozirali in nam dali vsaj nekaj. Drugače tudi nas tarejo gospodarske težave in skrbi. Za primer naj navedemo sledeče: nekemu kmetu je zmanjkalo krme in kupiti je tudi ni mogel. Prodajal je kravo, ker je ni mogel obesiti na plot. Kmalu nato je dobil poziv, da mora oddati eno govedo kot običajni prispevek, ki ga je po zakonu dolžan oddati. Kako pa naj odda, ko nima živine in če jo odda, dobi za njo tako ceno, da za to ne more dobiti nič primernega. Po drugi strani spet dobivamo pozive za oddajo lesa od nosno drvi. Vsa po nekaj metrov, kakor veliko pač ima kdo posestvo. Les smo oddali že lansko leto, pa do sedaj, sredi leta 1947, še nismo dobili nobenega denarja. Torej se staro ni plačano, pa zahtevajo že novega. Če lahko naročijo: nasekaj in pripravi, pa naj bi prav tako lahko rekli: pridi po denar. Občina bi po našem mnenju bila dolžna poskrbeti, da bi kmetje dobili plačano vsaj tisto zanikrno ceno, ki je uradno določena. Če gremo v Celovec in hočemo kupiti pilo ali kakšno drugo orodje, ga ni dobiti in vsak hoče imeti navadno razen denarja še kaj za pod zob. Odkod naj le vzamemo, ko še nam samim primanjkuje in bolj ko gre leto h koncu, manj ima-

mo in bomo imeli še manj. Vsa ima komaj le za svojo potrebo in bo moral gledati, da se bo prebil do prihodnjega pridelka. Prišli so res čudni časi. Delati smeš, oddajati smeš, dobiš pa ničesar.

RADIŠE

Po daljšem času se spet oglašamo s sončnih Radiš. Poleti je zdaj križ z nami kmečkimi ljudmi, ko nas že prvi jutranji svit kliče na delo in še v poznem mraku moramo pridno delati, da je vse opravljeno. Zato ne moremo misliti na druge reči, še manj pa prijeti za pero.

Vendar pa tudi sedaj ne spimo. V nedeljo 22. junija smo imeli prvo sveto obhajilo. Bilo je lepo videti, ko so starši s svojimi malčki pristopili k mizi Gospodovi. Po sv. maši so bili otroci povabljeni na zajtrk, ki je bil na župnijskem vrtu, za katerega je lepo poskrbela in ga pripravila kuharica gđ. Nani. V nedeljo 29. junija smo proslavili — sicer malo pozno, zato pa tem bolj prisrčno — materinski dan. Ob tej priliki so nam naši igralci prav lepo zaigrali igro »Učiteljica«; gospod župnik je v lep in pristrčnih besedah orisal pomen tega dne, nakar je sledilo nekaj deklamacij. Pririditev je lepo uspela in je bila tudi dobro obiskana. Zadnjo nedeljo pa so bili v gosteh igralci iz Kotmारे vasi. Vprizorili so igro »Naša pot«. Dejanje se godi v Rožu in prikazuje trpljenje in borbo našega naroda za osvoboditev izpod nacističnega nasilja. Pred priveditvijo in med odmori je domači pevski zbor zapel nekaj znanih pesmi.

V zadnjem času je odšla po plačilo k Bogu Ursula Oblak, p. d. Mavžmarjeva mati iz Dvorca. Pričakala je lepo starost in sicer 87 let. Bolehala je le nekaj dni in je še pred mesecem dni bila zdrava ter je pridno šivala. Nekaj dni prej je umrl 63 letni delavec Florijan Polijan; zaradi svoje pridnosti in mirnega značaja je bil povsod priljubljen. V celovski bolnišnici je umrl 2 letni Herbert Bürger, pd. Štefanov. Revček je spil lužno kislino in je moral v hudih bolečinah umreti. To je žalosten in dober nauk za starše, naj ne puščajo nevarnih in škodljivih stvari na takem mestu, da pridejo nepredvidnim in nevednim otrokom v roke.

CELOVEC

Iz starih zapiskov vidimo, kako je bilo s slovenskim jezikom pred petdesetimi leti in kaj so mislile uradne osebe tedaj o slovenski besedi in njenih pravicah ter o slovenskem prebivalstvu. V listu »Vaterland« je govor tedanjega avstrijskega pravosodnega ministra pl. Gleispacha, v katerem je govoril dne 18. januarja 1897 o teh stvareh in prvi sledeče:

»Pri deželnem sodišču v Celovcu so razmere bistveno drugačne. Tam je strnjeno ozemlje (geschlossenes Sprachgebiet), kjer prebivajo Nemci in drugo, kjer prebivajo Slovenci (Op. ured.: Danes priznajo Nemci samo še, da je jezikovno mešana-gemischtsprachig). Nemci na Koroškem se slovensčine ne učijo. Torej bi se moralo večino prebivalcev iz porotniškega službovanja izključiti, da bi se mogla vzpostaviti slovenska porotniška klop. To stvar tako urediti, kakor želijo Slovenci, bi bilo mogoče samo na podlagi zakonodaje, kakor jo imajo na Goriškem in v Istri. Zelo všeč so mi

izvajanja dr. Sušteršiča, s katerimi se popolnoma strinjam. Vsa državljan se mora zasliševati v svojem jeziku in vsak ima pravico dobiti odgovor na svojo vlogo v svojem jeziku. Jaz se s tem popolnoma strinjam in sem to proglasil kot načelo avstrijskega pravosodja in sem letos ponavljal, da se bom tega načela neizpodbitno držal. Sicer pa le ni mogoče to načelo takoj izvršiti, deloma zaradi krajevnih razmer, deloma zaradi pomanjkanja osebja, ki bi obvladalo jezik. Toda avstrijska uprava stremi za tem in kolikor se more predvidevati naprej, se bo uprava tega tudi držala. Prepričan pa sem, da za deželno sodišče v Celovcu zadostuje, če so v predsedništvu štirje deželnosodni svetniki, 7 avskultantov in pri okrajnih sodiščih 10 okrajnih sodnikov ter 15 pristavov, pri državnem pravdnstvu pa državni pravdnik in namestnik, ki razumejo slovensko. Kdaj je to jezikovno znanje zadostno ali popolno, tega iz lastne izkušnje ne morem presoditi. Sklicevati se moram le na tisto, kar sem že povedal: sodnijska uprava postopa tako, da stvar napreduje, kolikor je mogoče. Povem pa lahko, da je deželnosodni svetnik v Celovcu ponovno prosil, da nujno rabi slovensko osebje. Toda nisem mogel dati zmožnih ljudi, ker jih ni, ter sem moral poslati nemške uradnike.

Iz tega vidimo, da je slovensko prebivalstvo na Koroškem strjen element, ki govori svoj jezik in preko tega niso mogle oblasti že pred desetletji, ko slovenska narodna zavest na Koroškem in med Slovenci sploh še ni bila tako močno razvita kakor danes, ko smo morali pod raznimi pritiski, zlasti nacističnim, svoj rod in zavest potrjevati s svojo lastno krvjo. Po drugi strani pa zopet vidimo, kako usodno je vedno bilo in je še, da smo koroški Slovenci imeli tako malo lastne inteligence in tako so Nemci s tem hote ali ne hote napelevali vodo na svoj mlin. Vzrok, da inteligence ni, je več, zlasti vzgoja v zadnjih dvajsetih letih, ko Slovencev ni bilo zato dana skoraj nobena prilika. Po drugi strani pa bi se morali mi koroški Slovenci tudi sami malo bolj pobrigati zase in bi se nam ne smel smiliti vsak korak ter ne živeti samo v večnem strahu, kaj bo kdo rekel, če bi šli na pristojno mesto vprašati, kako in kaj je s to ali ono stvarjo. Velika napaka nas Slovencev je, da nas je kar naprej strah pred bodočnostjo in da zaradi tega strahu malo ali nič ne storimo.

ŽELEZNA KAPLA

Pri nas je izredno slabo vreme in nam zelo nagaja pri spravljanju sena, kar je pri višje ležečih kmetih v največjem teku. Aprila je bila suša, da ni mogla trava rasti, sedaj se pa ne da posušiti tako, da grozi za vnaprej spet pomanjkanje krme. Sadržje kar lepo kaže in upamo, da letos nam ne bo treba kuhati kompota iz kart za sadje kakor lansko leto. Medved, ki se je bil pojavil v obirskih gozdovih, je napravil med ljudmi precej razburjenja, še več pa med ovciami. Kasneje se je pojavil na Lepeni in si je pri Kežarju vzel na posodo dve ovci, ki ju pa ni raztrgal, ampak ju je živi odpeljal v ujetništvo, odkoder se nista in se tudi ne bosta vrnili. Medvedjo zadevo je vzela v roke oblast. V koliko mu bo oprala njegovo kosmato vest ne vemo, potreben pa je »žehte«.

Manica se je naveličala pri jarcih. Zmutila se je k bečelnjaku, sedla za brinov grmiček, da bi je bečele ne napodile, prisluševala brenčanju in ogledovala, kako so izletavale in kako težke padale na brade, kadar so se vračale s paše. Tako se je zaverovela vanje, da ni nič čutila, kdaj je prišel k bečelnjaku Vrbanek, majhen, postaren moštček, ki je kajžo že davno oddal sinu, sam pa si je izgovoril bečele, da je modrijanil pri njih, največ sam sebi, pa tudi drugim, če so prisledli. »Manica! Kaj pa ti delaš tukaj?«

»Jej,« se ga je ustrašila. »Jarce pomagam striči.«

»Aaa, tako. — Kajne, lepo lete.«

»Ali lete daleč?«

»Zavrh, kjer po sencah resje še cvete in kurjice.«

»Pa znajo same tako daleč, ko so tako majhne?«

»Uuu, še dlje znajo, na vrh Stola znajo.«

»Čudno, da se ne izgube.«

Z lesenim ključem je odprl bečelnjak, stopil vanj, pogledal v dvojce, troje korit, pustil vrata priprta in se nameril k strižičem. Ne zares, kaj bo otrok, tako iz prijaznosti je rekel Manici: »No, pa ti pa si bečele, bom pa jaz namesto tebe pomagal striči jarce.«

»No, le.« Manica se je presedla izza grmiča na klopico. Nič več se ni bala bečelic.

Veselo so pozdravili Vrbanke na Robu. Manica je še videla, kako so mu natočili sadjevca, potem pa se je zagledala v bečele. Včasih ji je zadel na ušesa smeh, pa je ni mikalo od bečelnjaka. Smeh pa se je prizibal čimdalje bolj pogosto do nje in nazadnje so butnili v glasno krohotanje in niso mogli nehati. Otrok bi bil tudi rad

slišal kaj veselega in že je hotela iti povedat, da ne bo več sama pasla bečelic, pa je opazila, kako na gosto poletavajo bečele in trotje pred izletavnikom tistega korita, ki je imelo na končnici naslikano, kako hudobec babi jezik brusiti. »Ali se je žrelo zamašilo, da ne morejo domov?« Bečel pred panjem je bilo vedno več in svatovsko veselo brenčanje je preglasilo enakomerno delovno pošumevanje. »Joj!« Iz žrela so se usipale bečele, kakor bi druga drugo podile čez brado.

Manica je začela klicati na pomoč: »Vrbanek! Pojdite pomagat! Ušel bo!«

»Kdo?«

»Babji jezik.«

Glazen smeh ji je odgovoril. Vrbanek je pa veselo prihitel k bečelnjaku: »Roj, roj! Dva dni pred svetim Jurijem.«

Manica se je čudila Vrbanekovemu veselju: »Zamašite jih!«

Oglasil se je Cenek, ki je pritekkel za Vrbanekom: »Kako si otročja! Ali ne veš, kaj je roj?«

»Naka. Nevem ne. Povej!«

»Kadar je v panju toliko ljudstva, da bi lahko polovico živali lenarilo, pa bi bil vseeno v jeseni poln strdi, takrat ukaže sveti Ambrož, da jih mora za eno korito ven. Zato da nanosijo gospodarju dva panja vaska in strdi. In če jih ostane še dosti, morajo še drugič ali celo tretjič iz panja.«

»Dobro si pokazal, da si Podlipnikov,« se je čudil fantinovi razlagi Vrbanek. »Kdo te je pa tako podučil?«

»Naš Joža.«

»Joža ne ve prav, ko nima svojih bečel. Vama bom jaz povedal, ko roj vsadim.« Roj se je odločil od bečelnjaka in veselo plesal proti jesenu v plotu.

Vrbanek je pripravil nov panj in veliko čebelarso žlico — tako velike žlice Manica doma še ni videla — in zadovoljno opazoval, kako je roj sedal na nizko vejo v jesen.

Po Rebrji za plotom je prišel mlad fant, Kuharjev Tonej: »Kaj imate res že roj?«

»Saj vidiš,« se je pohvalil Vrbanek. »Kje imaš pa svetega Ambroža? Obljubiš, pa ne narediš. Pa bi rad prvi panj izročil v varstvo čebelarkega svetnika. Pa ne narediš.«

Tonej je prinesel izpod suknjiča končnico, na katero je naslikal sv. Ambroža, kakor je obljubil Vrbanku za eno matico, ki mu jo je pomladni odstopil: »Da me ne boste kregali.« Oddal je končnico tako, da jo je mož moral šele obrniti, preden je mogel videti sliko. Začudil se je: »Nisem mislil, da se ti bo tako sponeslo. Salabolsko! Kapo in škofovo palico si mu kaj imenitno naredil. Ti pa znaš. Res znaš.«

»Ne znam. Naučil bi se rad.«

»Eee, kaj se boš deval v nič. Kdo pa zna bolje kakor ti?«

»Tisti že, ki je svetega Frančiška na Rodinah upodobil.«

»Res. Tisti te je pa posekal.«

»Tako bi jaz rad znal.«

»Od rad do zares je dolga pot. Ne vem, ali jo boš kdaj prehodil. Ne rečem, ko bi bil Podlipnikov iz Krnic, pa si Kuharjev z Breznice.«

Otroka tega pogovora nista slišala. Oglevala sta od daleč roj, kako je sedal.

Tonej je sam prav dobro vedel, da lahko opeša na dolgi poti in da bi mu to marsikdo privoščil. »Kaj sili berač naprej.« Zato je odločil in se ni upal iti v svet učiti se slikarstva. Na obraz mu je legla otožna senca, katere Vrbanek ni prezrl. Lepo se mu je zahvalil za sliko in ga povabil, naj

mu pomaga vsaditi roj. Vedel je, da Kuharjevoga nič manj ne vesele bečele in panji kakor barve in čopiči.

»Nič ne maraj, Tonej, bova pa bečelara.« je tolašil Vrbanek Kuharjevoga.

Obletavana od roja sta se pogovorila o dobro nastavljenih bečelah. Tudi pri Kuharju so čakali že prvega roja.

*

Vrbanek in Tonej sta privezala panj s svetega Ambroža novo končnico v krono nizkega jesena, prisledla k Podlipnikovim in zdaleč opazovala, kako se selijo bečele z veje na nastavljena sateče v panju.

Manica je komaj čakala, da je mogla zaprositi: »Vrbanek! Zakaj bečele roje?«

»Če ne veš, kdo je bil Noe, ti bom težko dopovedal.«

»Vem, kdo je bil,« se je odrezala Manica. »Sto in dvajset let je tesal barko. V njej je prebil veliki potop. Drugi ljudje so pa vsi potonili, zato ker so delali greh. Pa živali je vzel s sabo.«

Rozalka je skrbno poslušala, ali bo Manica vedela prav povedati. Sramote bi bila deležna najbolj ona, ki jo je učila.

»Dobro si povedala,« jo je pohvalil Vrbanek. »Ali pa veš, kako je bečelice rešil, da niso potonile?«

Manica je pomislila: »Nak, tega pa ne vem.«

Oglasil se je Cenek: »Kako! En panj je s sabo vzel v barko.«

»Noe še ni znal zbiti panja. — No, kako?« je silil Vrbanek v odrasle. Pa tudi ti so zmigavali z rameni, da ne vedo.

»Če nihče ne ve, bom moral pa sam povedati.« Dobro se mu je zdelo, da ni znal nihče odgovoriti.

(Dalje prihodnjic.)

RADIO CELOVEC

POLITICNI IN SOCIALNI RED STARO-SLOVENSKE DOBE

(Nadaljevanje.)

Kot smo že zadnjič omenili, so našli najstarejši zapisani podatek za besedo »župan« ravnano na slovenskem ozemlju. »Jopan qui vocatur Physso« (župan z imenom Fiso) se omenja l. 777 med Slovenci pri Kremsmünstru na današnjih zgornjeavstr. tleh.

Prve državne organizacije, ki so oklepa le tudi Slovence, so ustvarili tuji. Najprej Obri, po propadu obrske sile pa Frank Samo, ki je svoji veliki državi pridružil tudi del slovenskih rodov. Začetki karantanske državne tvorbe, ki ne obsega vseh slovenskih rodov, marveč le del njih v osrčju Alp, so skromni in se dajo le slabo spoznati. Karantanska kneževina se je ohranila tudi po Samovi smrti. Združevala je župe karantanskih Slovencev pod vodstvom enega kneza. Ne vemo pa niti, kako so tega Slovenci z domačim imenom imenovali — mogoče vladika, mogoče vojvoda. Zadnje bi se po pomenu ujemalo z latinskim »dux«, kakor ga imenujejo tuji viri. Poleg kneza so obdržali v deželi veljavo tudi župni poglavarji. Iskati jih je med prvaki (principes), ki jih omenjajo med karantanskimi Slovenci viri frankovske dobe. Sedež karantanskega kneza je bil po vsej verjetnosti na Gosposvetem polju pri današnjem Krnskem gradu (Karnburg). Tu, kjer se kasneje nahaja tudi sedež nemškega upravnika v Karantaciji, je stoloval pred njim slovenski knez. Bližnja šenturška ali Krnska gora je po svojem položaju kakor ustvarjena za utrjeno gradišče in zatočišče v sili.

Svojega kneza so karantanski Slovenci svobodno volili, tudi potem še, ko so prišli pod nemško nadoblast. Običaj izvolitve in umestitve domačega kneza na Gosposvetem polju sega po vsej verjetnosti nazaj v dobo svobodne slovenske karantanske kneževine. Starodavni obred so v zadnjih desetletjih skušali učenjaki razložiti z različnih vidikov in do zadnjih podrobnosti. Ni in ne more biti namen pričujočih vrst zavzeti kritično stališče nasproti mnogoterim še spornim razlagam in problemom, ki se tičejo znamenitega obreda na Gosposvetem polju in z njim v zvezi naše starejše socialne in gospodarske zgodovine. V naslednjem hočem podati vsaj približno sliko socialnih in gospodarskih razmer pri Slovencih v razdobju od 6. do 9. stoletja in z njimi v zvezi razložiti začetke gosposvetkega obreda.

Kakor skoraj pri vseh sosednjih narodih je tudi pri naših prednikih že v prvih stoletjih po naselitvi bila družba socialno diferencirana. Ločijo se nesvobodni od svobodnih in plemičev.

Široka plast nesvobodnih ni bila pri Slovencih po svojem socialnem položaju ob vseh časih in v vseh krajih enaka. Od pokornih sužnjev pa do polsvobodnih gre dolga vrsta socialnih stopenj. Izvor nesvobodnih in nesvobode vobče je mogoč biti kaj različen. Obrsko gospodstvo je ponekod ustvarilo nedvomno odnose, ki jih moremo primerjati strogo suženjstvu. Koder se je obrska nadvlada obdržala, je to razmerje obstajalo naprej, drugod ga je pa osvoboditev od obrskega jarma omilila ali odstranila. Ko je prenehala obrska oblast, ni zginil pri Slovencih stan sužnjev in nesvobodnih vobče. Pretirano se mi pa zdi, predpostavljati, da je obstajala pri Slovencih večina naroda iz sužnjev ali da je bila vsaj hlapčevsko razpoložena in so jo kot tako prevzeli Nemci. Diferenciacija nesvobodnih je bila tudi pri Slovencih, ki so se osvobodili obrskega jarma ali pa pod njim sploh nikdar ječali niso, kaj raznolika. Med nesvobodne staroslovenske družbe je nedvomno prešel vsaj del starega prebivalstva, ki so nanj Slovenci ob svojem prihodu v novo domovino naleteli in mu v večji ali manjši meri odvzeli svobodo. To pred-slovensko prebivalstvo je bilo krščanske vere, zato pomeni še danes ponekod beseda krščenica toliko kot dekla. Vojni ujetniki, dalje Slovenci, ki so kakorkoli izgubili svojo svobodo, in kupljeni sužnji so mogli tvoriti prav tako znaten del staroslovenskih nesvobodnikov.

Bavarsko-frankovski red z vsemi svojimi posledicami je zanesel med Slovence mogočen val nesvobode. Mnogi, ki se novim oblastnikom niso pokorili, bodisi politično ali versko, so izgubili svojo svobodo. Proti-krščanski upori, sodelovanje pri vstaji panonskega Ljudevita, dogodki ob zatonu Kocljeve kneževine, ti in še drugi dogodki so brez dvoma povečali med Slovenci število nesvobodnih. Končno je nemški pravni red, ki se je od 9. stoletja zajedal čimdalje globlje v slovensko družbo, nedvomno znatno vplival na propad socialne svobode med Slovenci. Marsikateri svobodnik se je iz gospodarskih in drugih razlogov zatekel v varstvo gospoda, prejel od

govori po časopisu

tega svoje imetje v fevd, pri tem pa izgubil svobodo.

Nesvobodnim nasproti stoji široka plast svobodnih Slovencev. Svobodne Slovence, ki niso bili plemiči, sodobni viri natančno razlikujejo od nesvobodnih Slovencev. Svobodni imajo prvotno vse politične pravice in odločilen pomen v življenju naroda. Udeležuje se zborov, vrše redno vojno službo, morejo pridobivati imetje in sklepati pogodbe. Jedro staroslovenskega poljedel-skega prebivalstva obstoji iz svobodnih.

Iz vrst svobodnih so se kot poseben stan povzdignili plemiči. Po vsem sodeč plemstvo pri Slovencih ni bilo nikdar posebno številno in v narodu razširjeno. Člane vladajoče knežje rodbine v Karantaciji, župne poglavarje, bližnjo okolico panonskih knezov Pribine in Koclja moremo šteti med staroslovenske plemiče ali prvake (principes), kakor jih imenuje latinski vir. Rojstvo, službeni položaj ali bogastvo je moglo dvigniti posamezne svobodne med plemiče. Nemci slovenskega plemstva, v kolikor se je podvrglo novemu režimu, niso uničili. »Plemeniti možje« slovenskega rodu in »možje, izišli iz dobrega plemstva«, kakor jih označujejo viri, se že v prvi dobi nemške nadvlade staplajo in izenačujejo z doseljenim nemškim plemstvom v plemiški stan, v katerem se je nacionalni izvor čimdalje bolj gubil. Spajanje z nemškim plemstvom je slov. plemiče vedno bolj odtujevalo narodu, iz katerega so izšli.

MATERIALNA KULTURA NAŠIH PREDNIKOV

Prvobitna in enostavna materialna kultura Južnih Slovanov se je po naselitvi v novo domovino pod vplivom narodov, s katerimi so prišli Slovenci v stike, se z njimi ali pomešali ali pa jim postali mejaši, znatno spremenila. Slika o kulturi onega dela Južnih Slovanov, ki se je naselil v Alpah, v severozapadnem delu Krasa in velikem delu Panonije, je v času od 7. do 10. stoletja že v marsičem zasenčena s tujimi vplivi, v katerih območje so prišli naši predniki že kmalu po naselitvi. Sosedstvo Italije in Nemčije v vojnih in mirnih časih, krščanstvo in politična pridružitvev zapadu so v močni meri in v mnogoterih ozirih vplivali na raznarodovanje slovenske kulture.

Obdelava zemlje

Stanje polnomadstva (napol pastirsko življenje), v katerem so živeli naši predniki, ko so prišli v novo domovino, se je po ustalitvi polagoma spreminjalo v oblike stalne naselitve, katere glavna zna-

čilnost je redna obdelava polja. Obrski jarem je k temu nemalo pripomogel. Stalnost je povzročila razumnejšo (racionalnejšo) izrabo tal, postanek stalnih selišč in utrjenih gradišč. Kot večje naselbinske skupine (aglomeracije) nastajajo vasi in zaselki, ki pa nimajo povsod enotnih oblik, marveč so le-te odvisne od zemljepisnega položaja, gospodarskih in družabnih prilik ter tudi vplivov pred-slovenskih naselij. Plodne zemlje je dovolj na razpolago, tako da se vrši obdelava polja v obliki vsakoletne izmenjave posameznih delcev. Najmanj od 10. stol. dalje imamo dokaze za obdelavo polja v obliki triletno izmene. Stalna poljska razdelitev in zmerjene kmetije se pojavljajo šele v nemški dobi; prvotno so bile primitivne njive raztresene pač tam, kjer je bilo zanje najbolj ugodno mesto.

Način prehrane

Polje je našim prednikom dajalo glavno hrano. Nekatere vrste sadja so Slovenci spoznali že v pradomovini preko Rimljanov, Grkov in Irancev (črešnja, višnja, oreh, brskrev), za druge imajo stare indoevropske besede (jabolko, sliva). Glavna pijača je medica. Od 10. stol. dalje se omenja tudi pivo. Čebeloreja je pri Slovencih že zelo stara, prinesli so jo v novo domovino še izza Karpatov. Verjetno je, da so Slovenci spoznali vinogradništvo s posredovanjem Germanov iz Italije. V Panoniji in na Krasu so naši predniki prevzeli in se naučili vinogradništva nedvomno na slovenskih tleh leta 861 v Kocljevi kneževini ob Blatnem jezeru.

Manj kot žitne vrste, sočivje in sadje je razširjena mesna hrana. Naši predniki so že poznali in uživali govedino, bravino in svinjetino. Jedo tudi ribe, jajca, mleko in v posebno velikih množinah sir. Od perutnine goje kokoši in gosi. Pod vplivom starega prebivalstva in nemških kolonistov je posebno v alpskih krajih živinoreja znatno napredovala.

Trgovski promet in izvoz

Po zastoju v 7. in 8. stol. je v 9. stol. trgovski promet toliko oživel, da so mogli alpski Slovenci nekatere pridelke (produkte) svoje zemlje že izvažati. Glavni so: med, vosek in krzno. Rude, razen soli, prihajajo za izvoz še malo v poštev, kajti rudarstvo se je v Vzhodnih Alpah razmahnilo ževe šele v 11. stol. Kupčija je po večini še menjalna. Za svoje pridelke prejema Slovenci iz Italije in Nemčije nakit, tkanine in orožje. Svojega kovanega denarja stari Slovenci še niso poznali in imeli. Glavna trgovska pota so velike plovne reke, na suhem prav pogostokrat še dobro ohranjene stare rimske ceste ali njih smeri. Ob trgovskih potih nastajajo tržna

središča ob gradiščih, v bližini verskih (kulturnih) in zborovalnih krajev, ob ostankih pred-slovenskih naselbin in pri prvih krščanskih cerkvah. Ob Donavi se je vršila velika trgovina s sužnji slovenskega rodu, ki je bila po večini v rokah Židov. Bila je tako obsežna, da je postala beseda »Sclavus« v zapadni Evropi istoveten (sinonimen) izraz za »suženj«.

Obramba in varstvo dežele

Spočetka le malo bojeviti Slovani so se vojevanja kaj kmalu naučili od svojih sosedov in gospodarjev (Bizantincev, Germanov, Obrov). Boji, ki jih imajo z Langobardi, Bavarci in Franki, kažejo, da so se naši predniki že dobro naučili sukati orožje. Poročila nekaterih piscev, da poznajo Slovani le malo orožja, in pomanjkanje le-tega v staroslovenskih grobovih ne govorijo za nebojevitost naših prednikov. Slovenci od 6. do 9. stol. so bili najmanj tako bojeviti kot mnogi njihovih sosedov. Da je le zelo malo orožja v staroslovenskih grobovih, se vsaj za dobo od konca 8. stol. dalje da razlagati iz prepovedi krščanske vere, ki je branila polagati orožje v grobove.

Najbolj razširjena utrdba trajnega značaja je gradišče, ki je poleg upravnega in verskega (kulturnega) središča večjega okraja glavna obrambna postojanka in pribežališče v sili. Nekatera gradišča izvirajo že iz novokamenene (neolitske) dobe in so jih Slovenci le prevzeli in obnovili. Ob mnogih gradiščih in v njihovi bližini so nastale večje ali manjše vasi, iz drugih v kasnejši dobi gradovi, mnoga so pa opustela, ko so se spremenile gospodarske in varnostne razmere. Splošni načrt je gradišču predpisovala naroda ozemlja, na katerem je nastalo. Najdemo jih na gorskih vrhovih, v gozdovju, sredi ravnine ali močvirja. Oblike so štirioglate, okrogle ali pa tudi eliptične. Gradišča obdaja eden ali več nasipov, z vodo napolnjen jarek, močvirje — ali pa brani dohod do njih že sama strmina brega, na katerem so postavljena. Nasipi so iz zemlje ali kamenja, še nespojenega z malto, utrjeni mnogokrat tudi s plotom, palisadami in lesenimi stolpi.

Obleka, nakit, orožje, grobovi

Najvažnejši vir za poznavanje staroslovenskega nakita, obleke in orožja ter s tem načina in razmer, v katerih so živeli naši predniki v prvih stoletjih po prihodu v novo domovino, so staroslovenski grobovi iz razdobja od 6. do 11. stol. Našli so jih povsod, kjer so bili nekoč naseljeni Slovenci. Na zapadu je skrajno najdišče Flaschberg v zgornji dolini Drave in Schladming ob skrajni Anizi (Enns), najdemo jih v Salzkammergutu in dunajski kotlini in celo onstran Donave štejejo nekatera grobišča k staroslovenskim. (Dalje prihodnjic.)

Zveza koroških zadrug

Zveza bo uradovala tačas, dokler ne bodo na razpolago prostori v Mohorjevi hiši, skupno s posojilnico v Celovcu v prostorih posojilnice v Paulitschgasse 7, v stari Einspilerjevi hiši. Deželna zveza je zadrugi že izročila poslovne knjige. Prav tako je izročila knjige posojilnici. Le obračuna in denarja še nimamo. Stare vlagatelje in dolžnike, ki dolga še niso plačali, bomo dobili nazaj. V nekaj tednih bodo dobili stari posojilničarji poziv priti z vložnimi knjizicami, da končno javno določijo staro število in se povsem izplača, kar je našega. Trajalo je dolgo, pa smo le prišli na cilj. Nimamo pa opreme: omar, blagajne, pisalnih strojev. Pa bo tudi to prišlo.

Sprejem v Marijanišče

Za sprejem v Marijanišče je letos prosilo 55 fantov. Razveseljivo je, da je še toliko družin kljub nacistični vzgoji ohranilo spoštovanje do duhovniškega poklica. Posebno razveseljivo za koroške Slovence je, da je med temi 28 slovenskih fantov. Dokler bomo imeli na Koroškem slovenske duhovnike, se bo ohranil tudi slovenski narod. Po vaseh so se prijavili takole:

- 4 iz Smihela pri Pliberku
- 4 iz Doberlevasi
- 3 iz Kazaz pri Pliberku
- 3 iz Krčanj
- 2 iz Žihpolj
- 2 iz Borovelj
- 1 iz Podgorij
- 1 iz Pliberka
- 1 iz Gozdanj
- 1 iz Bekštajna
- 1 iz Žineka
- 2 iz Skočidola
- 1 iz Sveč
- 1 iz Šmarjete v Rožu
- 1 iz St. Jakoba v Rožu.

Marijanišče pride letos na Tanzenberg, kjer bo tudi javna gimnazija. Učni uspeh je bil že letos dovoljen. Fantje bodo v prosti naravi, zase in ne bodo toliko prišli

v stik z mestom. Veliko je župnij, ki že leta sem niso poslala v semenišče nobenega fanta. Marsikateri oče bi sicer rad poslal sina študirat, če bi zmogel stroške. Vsa škofija in druge cerkvene organizacije zbirajo med letom sredstva, da pride študirat tudi primerno število Slovencev.

Radio Celovec

- Nedelja, 20. julija:**
- 7.30: Jutranja glasba.
 - 19.30: Polurna oddaja.
 - 20.15: »Pogled v slovensko kulturno zakladnico«.
- Ponedeljek, 21. julija:**
- 7.15: »Prav vesel v šolo grem«, pouk slovenščine.
 - 20.15: Poročila.
- Torek, 22. julija:**
- 7.15: »Slovenske krajine«, zgodovinsko predavanje
 - 20.15: Poročila.
- Sreda, 23. julija:**
- 7.15: Glasba s plošč
 - 20.15: Poročila.
- Četrtek, 24. julija:**
- 7.15: »Prav vesel v šolo grem«, pouk slovenščine.
 - 20.15: Poročila.
- Petek, 25. julija:**
- 7.15: »Pasijonske igre na Koroškem«, predavanje iz kulturne zgodovine.
 - 20.15: Poročila.
- Sobota, 26. julija:**
- 7.15: Aktualni komentarji.
 - 20.15: Poročila.

Morebitne spremembe bomo objavili pravočasno v radiu.

Orglarska šola v Celovcu

Vsem slovenskim župnijam sporočamo, da bo v jeseni v Celovcu šola za organiste. Potreba po novih močeh je velika in je treba tudi misliti na nov naraščaj, ki bo nedomestil stare organiste. Ko se je izvede-

lo, da oblasti nameravajo ustanoviti glasbene šole, je potrebno, da se javi čim več zmornih organistov, ki bodo kolikor mogoče privezani na domače ljudstvo. Ne samo potreba ampak tudi dolžnost koroških Slovencev je, da pošljejo v šolo čim več mladih ljudi, da bodo učili naše ljudstvo po naše peti in da nam ne bodo drugi pošiljali tujih ljudi ter da bi bil že enkrat konec »pesmi: nimamo potrebnih moči na razpolago«.

MALI OGLASI

Mlad mizarški pomočnik dobi takoj delo, hrana in stanovanje v hiši. Mizarstvo z malo kmetijo se nahaja na deželi. Ponudbe poslati na upravo »Koroške kronike«, Celovec, Funderstraße 1. 309

Slovenec, star 34 let, dober obrtnik, želi spoznati Slovenko, staro od 26 do 36 let. Vdove z enim otrokom niso izključene. — Ponudbe poslati na upravo »Koroške kronike« pod »Osamljen«. 324

Zamenjam šivalni stroj »Singer« za zdrav, tesan ali okrogel les ter 110-125 voltni (nov) aparat za srkanje prahu za opeko ali cement. — Ponudbe na upravo »Koroške kronike« pod 326. 326

Cevlarski pomočnik, samski, dober in vsestransko izobražen delavec, želi nastopiti službo v slovenskem delu dežele. — Ponudbe poslati na upravo »Koroške kronike« pod »Slov. Koroška«. 325

Sprejem

Krojaškega pomočnika

Hrana in stanovanje v hiši. Plača po dogovoru. **Modre Matija**, krojaški mojster, Krčanje, Pošta Grebinj, Markt Griffen 327